

NAŠE PLANINE

MJESEČNIK PLANINARSKOG SAVEZA HRVATSKE

GODINA III.

1951

BROJ 6

Branimir Tomljenović:

Od Bijelih do Samarskih stijena

Spušta se večer. Osamljena kamena kućica, skrivena među strmim stijenama u sjeni visokih bukava, primila nas je jučer pod svoj trošni, dašćicama pokriveni, gostoljubivi krov. Sjedimo pred kućom, naslonjeni na stabla i pomalo umorni. Citav dan smo se verali po stijenama i kaminima u okolini glavnog vrha Bijelih stijena (1335 m), a prije par minuta smo se vratili sa Boča (1314 m), koje su od kuće udaljene oko 1 sat u sjeverozapadnom smjeru. Straško upravo premotava naše 20 metara dugo vježbovno uže. Naša Rada, koja je preuzeila ulogu domaćice pripravlja večeru za izgladnjelu malu grupu, dok naš najmlađi član Branko marljivo kreše suhe grane za logorsku vatru. Za nas ostalu trojicu na sreću se nije našlo nikakovog logorskog posla, te stvaramo plan za sutra. Sunce je sasvim nisko i uskoro će utonuti za daleke bregove. Danas je sasvim vedro i biti će lijep zalaz sunca. To moramo svakako pogledati sa vrha. Ostavljamo naše »planiranje« i jurimo danas već po četvrti puta na vrh.

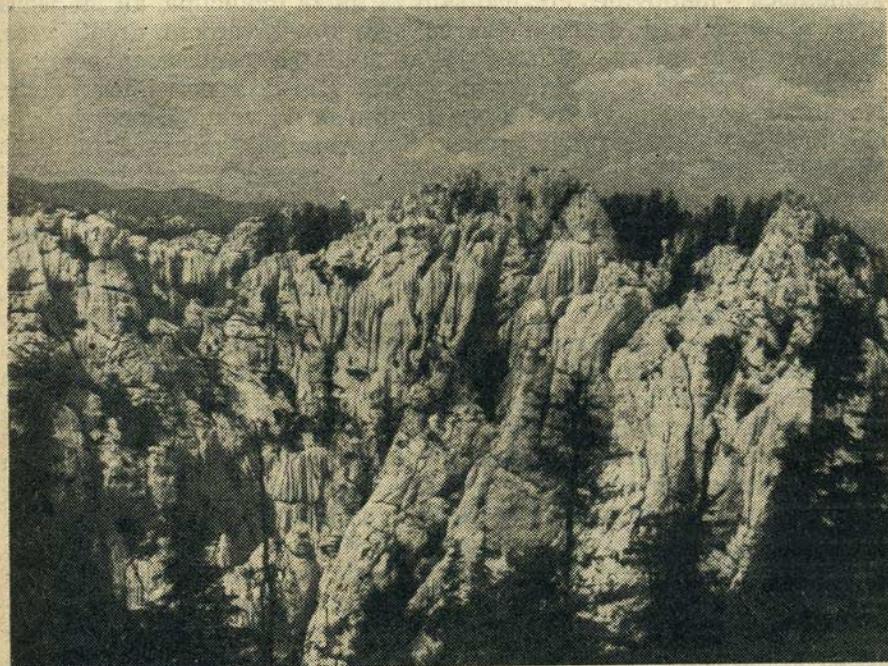
... Stigli smo na vrijeme. Vatrena ploča već dodiruje južne grebene Samarskih stijena. Val crvenila prelio se preko dugoljaste gromade protkane vodoravnim slojevima, kao vatrica preko ruševnih zidova stare kule. Pod kosim zrakama sunca na zalazu, čini nam se da su te stijene vrlo blizu. Ustvari po karti i nisu daleko, najviše oko 3 km zračnom linijom. »Što mislite, momci, o tome da skočimo sutra tamo?« Odmah smo napeli uši na taj prijedlog Zlatka. »To će biti jedna prijepodnevna šetnja!« — dodao je odmah. Prijedlog nije loš, što više, simpatičan je i odmah smo ga prihvatali. Za čas je razrađen sutrašnji zadatak. O putu ili kakovoj stazi nema ni govora. Ići ćemo »zračnom linijom«. Ustajanje u 4 sata; doručak je u 4.30, a odlazak točno u 5. U logoru treba da ostane naša domaćica i Brano u svojstvu »logorske zaštite«. U međuvremenu je sunce zašlo, a tamni hrbit Samarskih stijena uokviren je sada svjetloplavkastim komadićem horizonta, koji se polagano smanjivao bivajući sve tamniji, dok je ostali horizont već utonuo u sivi sumrak. Kroz granje bukava diže se dim; to je naša logorska vatrica.

Glad i pripravljena večera zovu nas u logor. Za par minuta smo dolje; gladnim ljudima dobro priređena večera užitak je u vedroj planinskoj atmosferi. Puni mjesec je već visoko među zvijezdama, a noć je ugodna, bez vjetra. Poslije večere popeši smo se iznad kuće na dvadesetak metara visoku stijenu. Bijela strma gromada glavnog vrha obasjana je sablasno srebrnastim mjesec-čevim svijetlom, a Samarske stijene u daljini sada sliče na lađu među olujnim valovima crnogorice i oštih sivih stijena. Dolje, među drvećem, svijetli naša vatrica i obasjava malu kamenu kuću. Vrijeme je da odemo na spavanje, jer sutrašnja tura ne će biti baš sasvim laka.

Probudili smo se na vrijeme. Poslije doručka napunili smo dvije čuture vodom, a u torbicu stavili nešto hrane, kartu i kompas. Zlatko je uzeo svoj dalekozor, a Straško je, za svaki slučaj, prebacio preko leđa svoju omiljelu 20-metarsku »špagu«.

Tako je započela toga vedrog ljetnog jutra jedna zanimljiva tura slobodnog veranja. Pošli smo u sjeverozapadnom pravcu, desno od glavnog vrha, stazom prema Bocama. Nakon 20 minuta hoda, tamo negdje podno stijene Biskupova kapa, napustili smo stazu i uzeli kurs točno na zapad, prema srednjem vrhu Samarskih stijena (1294 m). U prvim minutama išli smo kroz rijetki šumarak bukovih stabala. Teren je prilično uravnjen, a obilje mahovine i lišća je ljepše za hodanje nego staza puna sitnog i krupnog kamenja. Međutim nakon kratkog vremena stabla se prorjeđuju i teren se najednom strmo, i to vrlo strmo, ruši u vrtaču duboku najmanje 60 metara, koja se nije tako lako mogla obići. Morali smo dolje, ali izbjegavamo mahovinom obrasle strmine i radije se spuštamo preko golih stijena, premda su ponekad vrlo siromašne oprimcima. Sunce se pojavilo negdje na strani našeg logora i obasjalo Samarski hrbat jutarnjim rumenilom. Mi se spuštamo sve dublje među vrtače, te smo nakon kratkog vremena izgubili sasvim vidik prema Samarskim stijenama. Obilazili smo, koliko se moglo, sva dublja mjesta i vrtače, držeći se rubova ili smo se radije penjali preko kamenih prepreka svih mogućih oblika. Često su nam natrula jelova stabla, koja su pala preko provalija i pukotina, služila kao mostovi i oprimci za prijelaz tih opasnih mjesta i glatkih stijena. Bili smo s južne strane Boca, spuštajući se neprestano i penjući kroz mnogobrojne vrtače i škrape, preko oštih ispranih stijena i podmuklih, mahovinom obraslih rupčaga i pukotina, kroz trulež starih panjeva i crnogoričnih stabala, koja su pala i trunu da stvore plodno tlo mlađim sastojinama u toj kamenoj pustoši. Mjestimično su se stabla već sasvini raspala i ispunila mnogobrojne škrape te smo katkada propadali u trulež i humus sve do gležanja. Teren se još uvijek postepeno spušta, ali to se ne osjeća mnogo na takvom kršu. Zahvaljujući suncu i lijepom vremenu, mogli smo se uglavnom držati osnovnog smjera. Već je prošao jedan sat kako smo napustili kuću. Kad se dohvativamo malo višeg terena vidjet ćemo koliko smo se približili našem cilju. Pred nama se naime još uvijek nalazi dugi razbijeni greben, dosta uzdignut nad terenom, koji sprečava pogled prema Samarskim stijenama, a još sa staze nam se činio sasvim bliz. Znači da strašno polako napredujemo. Imali smo kraći odmor, a sada je u toku i

drugi sat kako se veremo. Prelazimo s grebena na greben, ali onaj najviši još nikako da dosegnemo. Već je prošao i drugi odmor od 10 minuta i drugi puni sat, a još uvijek ima viših stijena iznad nas. No samo naprijed; moramo konačno dohvatići tu najvišu točku. I zaista smo došli do mjesta, gdje više nije bilo stijena iznad nas, niti su nam okolne stijene sprečavale pogled, tako da smo mogli pregledati čitav teren.

Bijele stijene — Boce

Foto: J. Majer

Nakon puna dva i pol sata šetnje mogli smo sada ustanoviti da se nalazimo tek na polovici puta. Meni se, štoviše, čini da smo bliže Bijelim stijenama, nego Samarskim. Nalazimo se na uzvisini usred čudne i divlje doline, kojoj istočnu stranu zatvara masiv Bijelih stijena i Boca, dok je protivna strana omeđena sa tri vrha Samarskih stijena. Ne smijemo gubiti vrijeme, jer je pred nama još priličan komadić puta. Ipak, ovaj dio je nekako zeleniji, sa više šume, pa će i teren biti lakši. Sada se opet spuštamo, a stabala ima sve više. Nakon jednog sata našli smo se na nekoj stazi. To je prvi ljudski trag u tom kršu. Pošli smo tom stazom, jer se njen smjer približno slagao s našim. Uživali smo nakon tako dugog bespuća hodati po pravoj stazi, koja konačno ipak nekuda vodi, možda i na sjeverni, najviši vrh Samarskih stijena (1302 m). Vrijeme je, međutim, već dobrano odmaklo, sunce je visoko. Nismo uostalom mi imali

namjeru posjetiti taj vrh, a osim toga staza nam je najednom otkazala ljubav, jer je počela naglo skretati u desno. Napustili smo je i zaronili u pustoš.

Naskoro je opet počela stara pjesma, kamenje, prepreke, veranje gore-dolje; stalno novi grebeni niču pred nama. Ipak nismo na krivom putu, jer se teren naglo uzdiže. Drveća gotovo više i nema, tek nešto u vrtačama i na kojoj padini. Zadržao sam se nešto malo da dovedem u red moje gumene »tenisice«, koje su bile pune zemlje, kamenčića i mahovine. Požurio sam zatim za momcima, ali me jedna vrtača odbacila u desno i morao sam dovikivanjem držati vezu. Nehotice sam se sve više udaljivao u desno radi terena, koji je postao vrlo težak, tako da nisam mogao više doći na njihov pravac. No nakon izvjesnog vremena opazio sam ih na vrhu jednog grebena oko 200 m lijevo od moga pravca. Sporazumjeli smo se da će obići greben i sačekati ih dolje. Odozgor se mogao vidjeti naš cilj, i doviknuli su mi da nam do srednjeg vrha Samarskih stijena treba još najmanje 1 sat. Dok sam napredovao prema njima, najednom sam se našao pred dubokom jamom — snježanicom, dugom oko desetak metara, a u sredini širine 3—4 metra, sa okomitim zidovima, od kojih je najkraći, t. j. onaj sa strane moga stajališta, bio oko 15 metara visok. Zid na suprotnoj strani produžavao se međutim stijenom, tako da je s te strane bio visok najmanje 30 metara. Sa dna jame bjelasao se prljavi ustajali snijeg. Nisam smio gubiti vrijeme dalekim zaobilazeњem, jer su se osim te snježanice ispriječile preko moga pravca dosta visoke i glatkne stijene. Morao sam svakako preko stijena, ali gdje? Jedini prihvatljivi prijelaz bio je desnim rubom snježanice, koji tu uokviruje glatki, oštri i vrlo tanki zid, rušeći se s obje strane okomito u dubinu. Zid se penje strmo pod kutom od 40—45° prema suprotnoj strani i stapa se sa ostalim stijenama s druge strane snježanice. Suprotna stijena je nešto bogatija oprimcima. Pokušat ćemo dakle! Prvi dio je prošao u jednom prilično interesantnom »jašenju«. Jedna noga visjela mi je visoko nad jamom iz koje je strujao hladan dah staroga snijega, dok se druga istovremeno kretala po zraku nad dubokom provaljom s druge strane. Nije bilo ni malo ugodno, jer sam na tom oštrom putu bio u stalnoj brizi za sudbinu — mojih hlača. Kad sam se dohvatio dobrih oprimaka, ugrijan od takvog putovanja visoko iznad površine snijega, bilo je već mnogo lakše. Mogao sam si dopustiti užitak da u toj stjeni uberem dva izvanredna primjerka runolista, kojih je bilo mnogo i vrlo lijepih, jer ih u tom predjelu nitko ne bere. Izašao sam zatim gore i ubrzo se spojio s ostalima.

Napredovali smo dalje u pravcu našeg cilja i pomalo postajali nestrpljivi, jer nismo ni slutili da ćemo tako polako napredovati. Bilo je oko 10 sati i sunce je dobrano grijalo, kada smo se našli u podnožju jedne osamljene stijene, gotovo okomitih stranica, koja se oštrosa nad ostalim terenom, kao visoka kula oštrih tornjeva. Odmah nas je zainteresirala; moramo je promotriti iz bližega. Izgleda da je uspon gotovo nemoguć zbog posve glatkih stranica. Obišli smo s južne strane tu gromadu (u podnožju je duga oko 50—70 m) i otkrili, na naše najveće zadovoljstvo, sa zapadne strane lijep kamin,

koji se produžuje duboko u gromadu, i kojim bi se mogao možda izvesti uspon. Nije zapravo previše bogat oprimcima, ali se može upotrebiti. Izgubili smo doduše dosta vremena, ali taj užitak moramo si priuštiti, pa makar uz pomoć našeg užeta. Uz nešto truda i opreza prispjeli smo i bez užeta gore među bridove, oštре poput noža.

Čitava gromada ispresijecana je dubokim pukotinama, koje dopiru sve do podnožja stijene. Na dnu pojedinih pukotina zadržava se snijeg, a one pliće bile su pokrivenе po dnu slojem sitnog kamenja, pa su nalik na neke dobro uzdržavane staze, kao namjerno sagrađene uzduž i poprijeko kroz stijenu. Sa strane, gledajući tu stijenu, nije čovjek mogao ni naslutiti da je tu unutra sve tako raspucano u široke kamine, pukotine i tunele. Morali smo prijeći jednu, preko metar široku pukotinu. Tu smo si pomagali međusobno rukama. Bilo je opet »jašenja«, samo sada za razliku, nisu bile u opasnosti samo moje hlače, nego i one mojih drugova. Došli smo tako do male zaravni, posute sitnim kamenjem. Odavde je bio moguć uspon na jedan od oštih vrhova stijene, ali preko sasvim glatkog 40° nagnutog i 5—6 m dugog dijela, koji je vodio prema gore. Tu smo dakle morali bez dalnjega upotrebiti uže. Navezao sam se i pošao naprijed, a Zlatko me je osiguravao, učvršćen u pukotinama između gornjeg ruba zaravni i stijene. Ako već i nije mogao spriječiti moje eventualno poskliznuće, t. j. da se »odvezem« natrag na šljunak, ipak je na taj način sprečavao da nastavim možda preko šljunka dalje i za čas se nađem na podnožju stijene, ali s druge strane od one kojom smo se popeli. Prešao sam polako »na sve četiri« glatku plohu i dokučio oprimke oštrog, ispucanog vrha. Nije bilo sasvim ugodno sjediti, zapravo jahati na dvadesetak cm širokom bridu vrha. Pričvrstio sam uže na jedan oštri »nosić« pokraj mene i osiguravao prijelaz drugova preko glatkog kamenja. Jedan za drugim došli su gore i uhvatili se za preostale oprimke u mojoj blizini. Kako nije bilo više mjesta za »sjedenje«, dosadilo im je ubrzo držati se rukama, pa su se, zadovoljeni izvanrednim pogledom, spustili jedan po jedan dolje. Pogled je bio zaista lijep na sve strane. Do našeg cilja, koji je sasvim u blizini, bilo bi ipak s obzirom na teren još najmanje pola sata veranja. No odlučili smo zbog pomanjkanja vremena (jer se približavalo 11 sati), da se za ovaj puta zadovoljimo ovom stijenom. Nismo sada više vjerovali da bi i sam vrh Samarskih stijena mogao biti interesantniji i pružiti nam veći užitak od ove zanimljive stijene. Promatrao sam još neko vrijeme dalekozorom i otkrio na vrhu Bijelih stijena jednu novo pridošlu grupu planinara, koji su bili sitni kao muhe na grumenu šećera. Približavalo se podne i glad je grubo najavio svoje prisustvo. Spustili smo se u hladovinu jedne pošljunčane plitke pukotine na ručak. Jelo nam je naročito prijalo poslije ovakovog hodanja, a kako bi tek ugodno bilo protegnuti se tu u hladu na jedno poslijepodnevnog spavanje. Nismo nažalost za takvu vrst užitka imali ni malo vremena, jer pred nama je dug povratak kroz područje, gdje čovjek nikada ne zna što mu se sve može dogoditi. Kada smo popili i posljednju kap svoje zalihe vode, bili smo zadovoljni, što za poslijepodnevne žege nećemo imati muke s nošenjem punih čutura. Vode

naime na čitavom području sve do Bijelih stijena nema nigdje ni kapi. Čovjek se vremenom navikne — kao deva, tješili smo se međusobno.

Nekoliko minuta iza podneva rastajali smo se od osamljene naše stijene, pozdravljajući je posljednjim pogledima. Poveo sam društvo do svoje novo otkrivene snježanice, jer su na povratku željeli da je svakako pogledaju. Sa zapadne strane, sa stijene, izgledala je naročito duboka i strašna. Na povratku smo malo promijenili stari kurs, jer smo namjeravali prijeti preko Boca. Sunce je polako silazilo, ali ni malo nije prestalo da žari. Ubrzo smo osjetili veliku razliku između čovjeka i deve, ali si nismo mogli pomoći u tom bezvodnom području. Ubrzavali smo korake, ne obazirući se više niti na odmore, jer smo bili strašno žedni. Hodali smo dugo vremena i obilazili neke ogromne rupčage, koje su nas donekle odbacile u lijevo. To smo mislili kasnije lako ispraviti i korigirati pravac u lijevo. Kako bi nam sada dobro došao za naša suha grla snijeg iz one snježanice pod Samarskim stijenama. Ali gle, po onoj staroj poslovici: »Mi o vuku...« — i stvorili smo se pred jednom dubokom, bunaru sličnom, rupom na čijem se dnu bijelio — snijeg, zaista pravi snijeg. Mnogo je manja od one prijašnje, i samo je 10 metara duboka, ali snijeg je ipak tu. Što sad? Kako doći do njega? Ali, evo — Straško ima ideju! »Spustite me dolje na užetu, ja sam i onako najlakši!« Užurbano je razmotavao uže; vidjelo se odmah, da je dečko dobrano ožednio. Spustili smo ga polako niz okomitu, sasvim glatku stijenu. Morao sam mu dobaciti nož, jer je snijeg bio vrlo zbijen. Ostrugao je gornji prljavi sloj i dobacio nam svakome po jednu lijepu bijelu kocku. Kakav užitak..., ali samo u prve momente. Snijeg je ipak prehladan za naša ugrijana, suha grla. Moramo nešto učiniti da snijeg postane pristupačniji za piće, jer otapati ga u vlastitom grlu, ugrijanom i žednom, nije baš najsretnije rješenje. Problem je ubrzo riješen, jer je Zlatko počeo strugati snijeg u svoju čuturu, dovoljno ugrijanu od sunca. Tako smo u vrlo kratkom vremenu imali odličnu hladnu vodu. Straško nam je bacio još snijega, koji smo tako dugo pretvarali u vodu, da smo konačno napunili obje čuture. Još smo dobacili dolje ispražnjenu torbicu i Straško je u nju strpao jednu omašnu snježnu kocku za »krajnju rezervu«. Bio je sretan kad smo ga počeli vući iz hladne duboke jame, jer je siromah dolje već sasvim premrzao. Htio nam je olakšati trud i počeo se hvatati za glatku stijenu i »imaginarnе oprimke«, no jedan pad — sreća da je dolje bio snijeg — uvjario ga je da to nije ni malo korisno. Izvukli smo ga kao vreću gore (nije se dalo drukčije), napojili ga dobro i krenuli dalje.

Sada dolazimo među sve veće i strmije stijene. Sigurno smo već u području Boca. Čudno je jedino to, što ne otkrivamo ni jedan poznati oblik, niti vrh. Ne ćemo više obilaziti; ravno ćemo gore, na vrhove, da vidimo konačno točno gdje se nalazimo. Nažalost nije se išlo neprestano samo gore, nego za promjenu malo i dolje, često i po 50 metara. Ipak smo se uspinjali prema sve oštrijim vrhovima, a često nam je i sama torbica bila na veliku smetnju. Dohvatili smo konačno vrhove i nažalost ustanovili da smo ipak prilično pogri-

ješili u pravcu zbog onih vrtača, gdje smo odbačeni u lijevo. Nalazili smo se naime sjeverozapadno od Boca i to oko 400—500 metara daleko od njihovog vrha. Napredovali smo dalje prema Bocama uglavnom po hrptu, bez većih spuštanja. Ali — što je to, stijene se naglo, strmo ruše, i — pred nama se otvara mala divna dolina. Pola metra visoka, gusta trava prekriva čitavu dolinu, koja je velika najviše 100—150 m² i okružena strmim stijenama, a sa južne strane se spušta prema travnatoj površini široka sipina. Preko te sipine moguće je lako izaći iz doline, samo je pitanje, gdje ćemo se spustiti. Dok smo se ogledavali za kakvim dobrim žlijebom u okomitoj stijeni, Zlatko je promatrao dalekozorom vrh Bijelih stijena, i otkrio gore čovjeka. Tko bi mogao biti tako kasno po podne? Da vidimo: čovjek je bez košulje, to ne može biti nitko drugi nego naš Branko iz logora. Zabrinut je za nas, pa »izviđa«. Skinuo sam svoju vjetrovku i počeo mahati, a odmah zatim video sam dalekozorom da smo opaženi, jer je Brane od oduševljenja počeo mahati obim rukama. Moji momci su dотле pronašli zgodan žlijeb i započelo je oprezno spuštanje. Ovdje bi zbilja trebalo uže, ali nismo htjeli petljati i zadržavati se s njim; sunce je već nisko, i strašno smo gladni. Žlijeb je sve okomitiji, a donji mu se dio ni ne vidi. Što će biti, ako je dalje glatko bez oprimaka? Međutim napredujemo oprezno. Išao sam zadnji; jedan veći kamen zaljuljaо se pod mojom težinom. Ako padne — ispod mene su moji drugovi. Brzo sam skočio na drugi kamen, oskliznuo se, a noge su odletile u prazno. Ali ruke su se mehanički, hitro raširile. Grubo, ali pravovremeno i spasonosno utisnuli su se laktovi među stranice žlijeba. Srce oštro lupa, no sve je u redu. Opreznije nastavljam silazak, i već smo na divnoj gustoj travi doline. Preko strme sipine popeli smo se i ubrzo se našli podno Boca, na stazi prema našem logoru. Srkali smo žedno vodu iz naše napola rastopljene kocke snijega u torbicu.

Sunce je dodirivalo bregove na horizontu, kada smo izgladnjeli s užitkom jeli svoju večeru, brižno pripravljenu za trojicu umornih, ali sretnih i zadovoljnih planinara.

Proljetni izlet na Viševicu

Zadnji se vagon vlaka upravo izgubio iza blize okuke. Otegnuti zvižduk zamirao je u daljini, a sivo-smedi se pramen dima rasplinu. Veoma je rano ujutro. Stojimo, nas nekolicina, na maloj željezničkoj stanici Gorskog Kotara — u Liču; pred nama se prostrlo prostrano Ličko polje (705 m), zavijeno gustom bijelom neprozirnom maglom.

Prvi nas koraci opet osvježiše, nakon neprospavane noći u krctom, zadimljenom i zagušljivom vlaku. Spuštamo se sa stанице, koja je na obronku brijege, izrovanim putem prema selu Lič i prije no što smo zaronili u maglu zaokružim pogledom da upijem prekrasnu sliku okolnih pošumljenih vrhova Burnog Bitoraja i Viševice, što se tamni ocrtavaju oštros od vedrog blijedomodrog neba.

Uto nas zaokupi magla. Gusta je i vlažna. Prošavši kroz selo predemo preko potoka Ličanke što tu nedaleko ponire. Nekoliko žičanih ograda sa svake strane puta izgubilo se i sada smo na polju izbrazdanom mnogim puteljcima i izrovanom mnogim grabama i šančevima, žalosnim svjedocima nedavnih ratnih patnji.

Da ne lutamo bespotrebno, odredimo od oka stajalište i orijentiravši kartu krenemo po kompasu prema oko pol sata udaljenom brežuljku, gdje treba da opet naiđemo na već trošnu cestu koja će nas dobrano približiti Viševici.

Prevarismo se za kojih tridesetak metara, i kroz maglicu, kćja je počela u međuvremenu slabiti, nazremo serpentine očekivanog puta. Kratimo nekoliko prvih zavoja poprečnim strmim usponom, nestrljivo iščekujući da izademo konačno na sunce.

Rumene zrake ranog proljetnog sunca još jače odsijevaju na magli što se ustalašala nad netom ostavljenim Ličkim poljem. Divan je vedar dan; na nebu ni oblačka. Tišinu prekida tek tu i tamo koji jači zamah vjetra što prohuji granjem negdje više u šumi. Mjestimično nailazimo na sve više snijega.

Iz trave proviruju bijele i ljubičaste glavice proljetnog šafrana uz zlatno-žute cvjetice jagorčevine, dok se uz rub šumske ceste, kojom prolazimo, skromno pritajila maslinica (*Daphne mesereum*) svojim ružičastim, mirisnim, no otrovnim cvjetovima.

Naša cesta vodi prema Javorju i Zvoniku. Tko jednom prođe ovim krajem, lako će je kratiti poslije i bez markacija koje su se već posve istrošile i jedva se gdje primjećuju.

Za dva sata hoda od stанице Lič stigosmo do nekadanje lgarske kolibe pod Viševicom od koje danas nije više mnogo ostalo. Kojih dvadeset minuta iza kolibe vodi nekad dobro označeni planinarski put sa ceste šumskim kolnikom na desno pokraj lijepih gorskih livada u dolinu pod samim vrhom Viševice. Tu je i vrelo, jedino u čitavoj planini. Budući da ga se obično teško nalazi, treba se već u Liču opskrbiti vodom za čitav dan.

Sad već nismo daleko od vrha Viševice i valja nam svladati posljednji uspon putem kroz šumu i prosjekom na vrh (1428 m).

Ovaj zadnji dio gazimo po dosta dubokom snijegu. Malko smo se zapuhali, tim više što je sunce počelo nemilosrdno paliti, pa bliješti i iskri se u miliardama snježnih kristalića.

Na vrhu nas dočeka jak hladan vjetar i potjera brzo nešto niže u zavjetrinu. Izaberemo prikladno mjestance, odložimo stvari i poobičaju zapalimo vatrlicu pristavivši lonac za čaj. Voda nam ovoga puta ne zadaje brige, jer imade snijega na pretek.

Viševica — Pogled sa vrha na Snježnik, Risnjak i Obruč

Pođemo opet na vrh Viševice. Tubasta je to glavica i spada među najsjajnija izgledišta Gorskog Kotara. Prema jugoistoku pruža se otvoren vidik na Velebit, a prema sjeveru i zapadu na vrhunce Gorskog Kotara i dalekih Alpa. Pogled pak prema jugu i jugozapadu je najljepši. Pred nama se prostrlo Jadransko more — ovaj put — duboke modre boje, otoci Krk i Cres, pa preko njih Istra sa Učkom. Ne možemo se nagnjetati jedinstvenih prizora i sve trgamo jedan drugome dalekozor iz ruku, pokazujući sad ovo sad ono. Smjestivši se opet na suncu u zavjetrini krije pimo se, a pogled nam počiva na susjednom Bitoraju (1385 m), koji je nešto niži, ali zato divliji i romantičniji.

Malo iza podne krenemo natrag. Pozdravivši sa vrha još jednoć more, koje se zavilo u laganu prozirnu maglicu, što daje slici mekane ugodne tonove, spuštamo se po dubokom snijegu poprijeko kroz bukovu šumu na naš stari put kojim smo došli ovamo.

Nakon nešto više od sata hoda izbijemo opet na proplanke, te kratimo cestu držeći se sada više desno, jer nas put vodi u Fužine.

Panorama oko nas je divna, pa kako hodamo prostranim travnjacima, ništa nam ne prijeći vidik.

Pod nama široko Ličko polje. Prerezano je tamnom crtom, novim kanalom što se gradi za dovod vode velikoj električnoj hidrocentrali u Triblju. Daleko na drugoj strani polja uspinje se usred obronka vlak, ostavljajući dugu bijelu nit dima. Okolo se pak poredaše vrhovi Mali i Veliki Kranji Vrh, Kobiljak, nešto dalje piramidasta glavica Medvedjaka, pa onda Crni Vrh i Zvirjak.

Spuštamo se po krasnom toploem suncu prilično strmim travnjakom, držeći točno pravac na Fužine. Pri dnu, prošavši rijetku šikaru, eto nas opet na Ličkom polju, a naskoro prolazimo između par kuća mjestanca Pirovište. Ovdje udarimo desno poprijeko preko livada prema željezničkoj stanici Fužine koja se stalno vidi pred nama i čini se mnogo bližom nego što je uistinu.

Konačno je i taj dio puta prevaljen. Na brežuljku iznad stanice odmaramo umorne noge, a pogled nam se neprestano svraća na snijegom pokritu glavu Viševice, sa koje smo još do nedugo uživali u prekrasnim vidicima.

Marinko Gjivoje:

Špilja Rača na otoku Lastovu

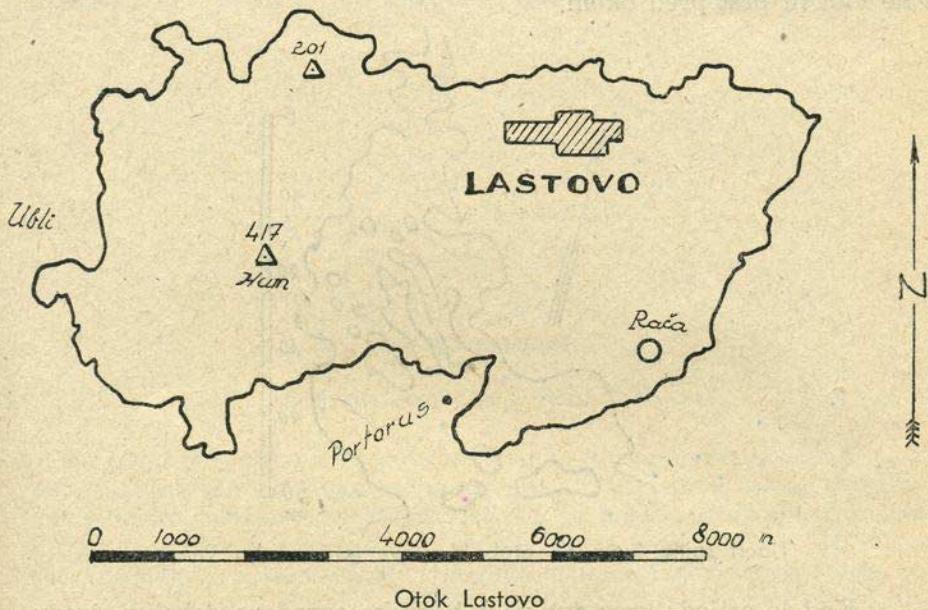
Narod Lastova, tog najudaljenijeg otoka od kopna srednje Dalmacije, očuvao je svoj dijalekt, nošnju i narodne običaje i održao se kroz 25 godina fašističke okupacije, kada je narodna riječ bila silom ugušivana. Stoga su Lastovci željno dočekali povratak Lastova majci domovini i odmah po oslobođenju svi do jednog potpisali molbu kojom se traži pripojenje FNR Jugoslaviji.

Fantastičnu sliku pruža taj otok koji se strmo diže iz pučine morske. Zanimljiv je s jedne strane zbog svojih brojnih rodnih polja, koja rađaju vinovom lozom, maslinom i ostalim južnim voćem, a s druge pak strane svojim strmim obalama, lukama i uvalama kao i prirodnim znămjenitostima, kojih ovdje ima na pretek, tako da na tom otoku može, uistinu, naći zanimljivu građu za svoj studij ne samo prirodoslovac, etnograf i arheolog, već i planinar i speleolog.

U nekoliko navrata prokrstario sam ovaj otok uzduž i poprijeko, te sam posjetio i špilje, kojih na Lastovu ima sedam. U najpoznatijoj od tih, Rači, godine 1942. je prof. Mario Radmilić, još kao student, vršio iskopavanja u potrazi za ostacima negdašnjeg života u njoj, o kojem postoji u selu neka daleka tradicija. Kako sam slučajno prisustvovao jednom dijelu iskapanja, koja su bila okrunjena uspјehom (rezultati, koliko mi je poznato, još nisu objavljeni), htio bi u ovom prikazu najprije opisati samu špilju, a zatim djelomično iskopane predmete koji pripadaju pretežno periodu grčke kolonizacije (nekoliko stotina godina prije naše ere).

Špilja Rača nalazi se na jugoistočnom dijelu otoka u Račoj glavi, nad morskom pučinom, nedaleko glavnog zaljeva južne obale

— Portorus. Ime joj dolazi od starog pridjeva račji, rakov. Ova špilja je od starine znana. Prve vijesti o njoj potječu od dubrovačkog književnika XVI. vijeka Mavra Orbinijsa, koji je posjetio otok, te o njoj piše: »Speriamo di poter col tempo andar a vedervi una spazionissima grotta, che e una meraviglia per i molti scherzi della natura.« (Notizie istorico-critiche sulla Repubblica di Ragusa, Tomo II, pag. 283.). Kasnije su ju ukratko opisali Lastovac prof. Melko Lucijanović (»Slovinac« 1880, p. 268-9), D. Hirc, (Zemljopis Hrvatske, Zagreb 1905) i A. Martelli (L'isola di Lagosta, Roma 1902).

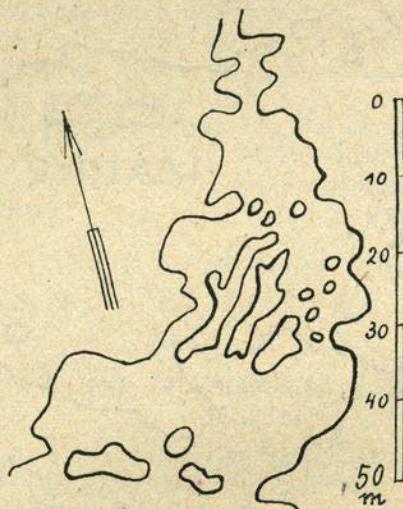

U najnovije vrijeme pisali su o njoj dr. Milan Šenoa (Jadranska Straža, 1933, br. 9) i dr. G. Tamino (Le grotte dell'isola di Lagosta, Trieste 1937), koji su obišli otok Lastovo.

Izā kako smo, polazeći iz sela, prošli predjele Lokavje, Bučin dol, Pôdbabe, po glatkim priječkama (pločama), izlizanim od pradavnoga hodanja, što ih je, rekbi, priroda istesala, — eto nas na Velikoj lokvi i polju Studencu. Otale smo se popeli vraški mučnom užbrdicom iznad Radač dola kroz šikarje na Raču glavu. I tako nakon dva sata pješačenja od sela stazama i bogazama ovoga otoka eto nas pred preko metar širokim i do 2 metra visokim ulazom u špilju. Ulaz je tako prerastao grmljem i dračem, da bi sami dugo morali tražiti posred makije dok bi ga pronašli. Nažalost i ova je špilja, kao i većina drugih, koje nalazimo u velikom broju diljem naše domovine, nedohodna za ljubitelje prirode i slabo posjećena. Daleko je od sela i nema zgodnog puta, koji bi i domaćeg čovjeka i izletnika doveo do nje ili bar u njezinu blizinu.

Sam prolaz je uzak, nizak i skoro posve vertikalni, a natkriven je ogromnim pločastim naslagama koje se podupiru o ogroman

kamen koji se odvalio sa svoda. Iza nekoliko koraka pred nama se stvori velika dvorana razdijeljena u dnu na dvoje sa tri dugoljasta i usko povezana stupa, na kojima počivaju blokovi vapnenca. Ta prva dvorana je oko 15 metara široka na jugu, a sasma na sjeveru se suzuje na 5 metara. Duga je kojih 32 metra, a visoka 8—10 metara. U dnu se završava s tri velike produljene udubine sa hodnicima koji gledaju na ulaz. Stare sige u obliku zastora i pletenica vise sa zidova i stropa, zaklanjajući put i ulazak svjetlu u dalje manje prostorije, koje su uslijed toga potpuno tamne, tako da se ne vidi ni prst pred okom.

Tlocrt špilje Rača na otoku Lastovu (prema dru Tamino)

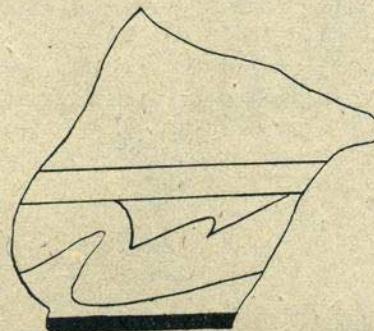
Kad se prijeđe kroz dva uska hodnika ograđena debelim sigama, dođe se u drugu dvoranu, oko tri metra široku i 8 metara dugu, a bogatu solidnim i masivnim formacijama. Prošavši ovu, eto nas u hodniku, koji se nastavlja prema zapadu, a svršava u prvoj dvorani, ali u svojoj sredini ima uzak prolaz, koji vodi u treći odio, širok 6, a dug 8 metara. Odavde se dijeli prolaz u dvoje: jedan vodi u uzanu ali 9 metara dugu prostoriju, koja nema nastavka, a drugi u sasma mali i niski prostor, koji ima jednu veliku sigu po sredini. Svod ove prostorije počiva na arkadama s minijaturnim stupovima čija veličina opada prema dnu špilje.

Na kraju dolazi jedna prostorija od 5 metara duljine i nešto uža. Iz nje vodi ovalna rupa u tlu, koju su pred desetak godina domaći posjetioci doduše maljem nešto proširili, ali ipak se svatko ne može radi uzanosti kroz nju provući u posljednju dvoranu, koja je 12 m široka, a u dnu se postepeno niski svod sve više suzuje i približuje tlu, tako da mu se je nemoguće približiti. U dnu se vidi jedan otvor, ali po svemu izgleda, da tamo špilja završava. Neki pričaju, da se kroz taj mali otvor čuje udaranje valova, što nisam mogao provjeriti. »Nije tomu mnogo godina«, kako mještani kažu — piše Lucijanović — »ovaj se je hodnik duboko spuštao i dopirao sve

do mora udaljena kakav kilometar, ali dandanas sve je to većim dijelom zasuto. U špilji manjka čistiji zrak za disanje; po svoj se špilji, osobito pri vrhu, čuje velika tutnjava«.

Može biti istina ovo što Lucijanović kaže, a vjerojatnije je, da je sve ovo obično naklapanje. Tučnjavu nisam čuo, međutim nije isključeno da se ona čuje u zimsko doba kad za nevremena valovi bučno udaraju o strmu obalu.

Ova nas špilja u mnogome podsjeća na Jakasovu na susjednom otoku Korčuli, iznad uvale Rásohatica, koja je bila otkrivena 1916. godine i tom prilikom su nađeni u njoj ostaci iz mlađeg kamenog

Uломак keramike iz Rača špilje

doba. Oba ova nalaza su prvi ovakve vrste na ovim otocima. Obje se špilje nalaze na jugoistočnoj strani otoka, iznad mora, otprilike podjednako udaljene od njega. Isti im je smjer pružanja, otprilike i duljina. Obje se prema dnu blago spuštaju, obje su suhe. Ali što se tiče ljepote, veličanstvenosti i bogatstva nalaza, Jakasova špilja zaoštaje za Račom, koja po svojim isprepletenim hodnicima liči na neki začarani labirint, koji svojim sjajem privlači pustolovnog junaka, a kad u nj uđe, ne može više izaći iz tajanstvenog carstva podzemlja.

Sudeći po formacijama siga, Rača špilja je jako stara i tu je priroda na tako ograničenom prostoru načinila obilje zasebnih i čudnovatih tvorevina, koje joj daju upravo čarobni izgled. Njena unutrašnjost je bila nekad još prostranija, a to se dade zaključiti po debelom sloju crvenice, tog nerastvorivog dijela vapnenca, koji se je kroz stotine i hiljade godina uslijed trošenja stijena taložio u njenom koritu.

Pod tim debelim slojem zemlje izmiješane s kamenjem bili su sve do kraja 1942. godine skriveni predmeti od arheološke važnosti, koje je otkrio M. Radmilli, a koji su prvi ovakve vrsti na tom našem otoku. Sredinom rujna te godine počelo se kopati najprije nekoliko metara od samog ulaza, s lijeve strane, tamo gdje zrake svjetla, koje dopiru kroz otvor, najjače udaraju. Zatim, kada je tu postignuta dubina od skoro 2 metra i dostignut zid, započelo se iskopavanjem malo podalje od ulaza u unutrašnjosti špilje. Još prvih dana trud je bio okrunjen uspjehom. U gornjim slojevima naišlo se na prve

Skupine siga iz Rače

ulomke zemljanih posudica i vaza, od kojih je većina bila polupana. Iskapalo se uz manje ili veće prekide 3 mjeseca, dok nije dostignuta dubina od 2 metra.

Nadeno je nekoliko cijelih glinenih zdjelica i visokih posudica s tankim vratom ukusnih oblika, s raznim uresima i bez uresa. Zatim dijelovi velikih zemljanih lonaca s ručicama raznih oblika, jedna malena zdjelica s okruglim dnom i ručicama u obliku dvaju malenih ispupčenja. Zanimljiva je poluzdjelica blistave crne boje, na koju je unesen prugasti ornamenat u crvenoj boji. Nadene su osim toga tri naoštrene i izglačane kosti raznih veličina, od kojih je ona najmanja upotrebljavana zastalno kao šilo. Nadalje je nađen ulomak

lonca, koji je sav rupičast, a koji je mogao služiti za pravljenje sira. Treba spomenuti i mnoštvo različitih ručića, uška i držaka od onih najprostijih do lijepo izrađenih. Veliki broj nađenih krhotina urešenih paralelnim prugama i rezovima, rombima i spiralama pripadaju prijestolnim glinenim loncima, vrčevima, pliticama i žarama razne veličine i oblika, a podsjećaju nas dijelom na import iz Grčke za vrijeme napona njene kolonizacije na našoj obali, a dijelom na domaću izradu.

Osim ovih predmeta nađena je u gornjim slojevima zemlje malena brončana figura (poprsje) čovjeka. Sudeći po profilu nosa, kao i po okrugloj bradi, koje su karakteristične odlike grčke umjetnosti, dade se zaključiti, da je to grčka izrada, koja je ovdje bila importirana kasnije sa drugom trgovackom robom morskim putem. Po ovakvim ostacima grčkih rukotvorina dalo bi se zaključiti, da je ova špilja služila zacijelo kao sklonište grčkim brodarima, koji bi se za nevremena sklonili u Portorusu, obližnjoj luci, koja je od davnine služila kao odlična luka i ribarska postaja. Portorus dolazi od Porto rosso, što znači Crvena luka ili u narodu »Crljena luka«. Ime ovoj tijeloj ribarskoj luci moglo bi potjecati ili od crvenkaste boje, kojom se u zimsko doba nakon kiše oboji more uslijed nanosa zemlje crvenice sa kopna ili pak, što je, rekao bih, vjerojatnije, od slične boje, koju joj ljeti daje osušeni divlji pelin (*Cistus*), koji ovdje dolazi u velikoj množini.

Pored keramike našao se jedan zašiljeni vršak kratkog koplja, valjda od bronce, te nekoliko komadića kremena. Mjestimice su nađene hrpe kućica puževa i školjki (priljepaka), koji su bili omiljena hrana jednako u pradavnoj starini kao što je i dandanas. U pomanjkanju druge hrane, otočani sakupljaju po noći, nakon kiše, kopnene puževe i pripremljene ih jedu, s tom razlikom što im danas dakako nije više jedino vabilo i sredstvo za osvjetljavanje goruća baklja borovine (luč), nego savršeniji »ferali« i lampe.

Što se tiče starosti navedenih predmeta, jasno je da se radi uglavnom o grčkom importu, no ima dosta fragmenata u najdonjim slojevima koje Radmili pripisuje neolitu i eneolitu, t. j. posljednjoj fazi neolita, kada se javlja i bakar. Ovi ostaci, kao i brojni drugi nalazi prilikom iskapanja u špiljama na našoj obali, a naročito u špiljama na otoku Hvaru, koji je cijeli istražio akademik Grga Novak, dokazuju, da je i na otoku Lastovu prije naše ere postojala trgovacka veza sa zemljama na Sredozemnom moru. Možda bi sada u novim prilikama bilo potrebno pristupiti sustavnom iskapanju ove špilje i istraživanju ovog našeg najjužnijeg naseljenog otoka, što prije kada se otok nalazio pod talijanskom okupacijom, našim stručnjacima to nije bilo moguće.

Milan Šafran:

Lička Plješivica (1649 m)

U ljeti prošle godine priredila je IV. muška gimnazija zagrebačka logorovanje na Plitvičkim jezerima, koje je trajalo preko mjesec dana, sa više od stotinu učesnika.

Iznad jezera Kozjak uredili smo si veliki logor sa brojnim šatorima. Od »Uprave za uređenje Plitvičkih jezera« dobili smo dozvolu,

Motiv sa Ličke Plješivice

da možemo postaviti u svakom šatoru žarulje po 15 Watt-a, pa je tako elektrificiran naš logor, a cijelu instalaciju priključili smo gore na cesti na električnu mrežu. To je bio jedan zaista uzoran logor.

Iza urđenja logora prokrstarili smo sva jezera, koja su se zrcalila u smaragdnoj boji, okružena tamnom šumom i plavim nebom. Obišli smo veliki slap, izvor Korane i sve špilje, spuštajući se duboko niz Koranu. Divili smo se brojnim slapovima, koji se ruše iz jezera u jezero, jedan ljepši od drugoga. Tako smo priređivali manje ili duže izlete u tu krasnu prirodu, a da i na kupanje nismo zaboravljali.

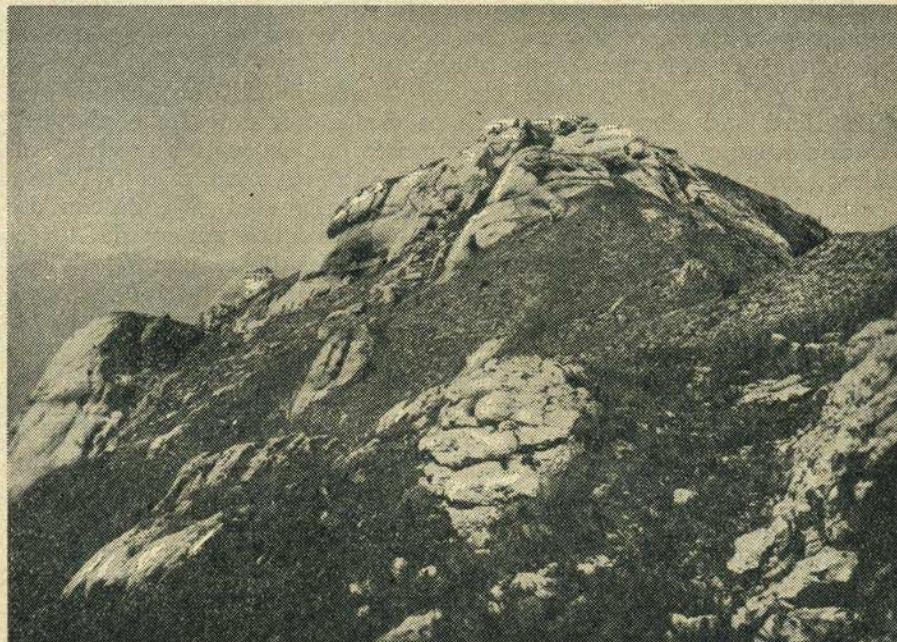
Jednog dana stajala je »naša mala planinarska grupa« iznad velikog slapa »Plitvice«, koji se ruši 78 m u dubinu, kad opazimo u daljini neko visoko impozantno brdo, koje je na nas vrlo impresivno djelovalo. Interesirajući se, doznali smo, da je to Lička Plješivica; vrh joj je u stijenama sa malo ili bolje ništa zelenila i gol, a visok 1649 m.

U logoru smo brzo sve uredili i već dan prije naše ture imali smo sve spremno. Rano jutrom 20. srpnja krenula je na Plješivicu

naša grupa od šest članova. Iz logora smo pošli cestom kraj malog mesta Priboj, 7.8 km od raskršća kod jezera Kozjak.

Uskoro se pred nama pojavila Plješivica, sa svojim golim stjenovitim vrhom, koja se proteže u duljini od nekih 80 km u smjeru sjeverozapad-jugoistok prema Bosni.

Od Priboja krenuli smo još koji kilometar, prema Petrovu selu, a zatim pošli desno šumskom cestom, kroz prekrasnu crnogoričnu šumu. Išli smo po divnom svježem jutarnjem zraku, a posvemašnji

Gola Plješivica

Foto: Dr. J. Hořvat

mir, koji je svuda vladao, tek je naizmjence prekidao cvrkut ptičica. Svi smo imali čuturice no vrlo smo se nemarno opskrbili vodom, računajući da ćemo je putem imati u obilju, no grdno smo se prevarili.

Godina je bila sušna, te su sva vrela, ukoliko su postojala, presahla, a i dubokih ponikava, u kojima bi inače bilo možda vode, nismo našli. Naša hrana se pretežno sastojala od suhog mesa i konzerva, što još više pojačava žed.

Što dalje napredujemo priroda biva sve ljepša. Velike gromade vapnenca uzdižu se uvis tvoreći stijene, dok su lijevo i desno poničke, ali nažalost bez kapi vode. Goleme trupine stabala leže srušene nevremenom i trunu ovdje; često nam zakrčuju put, tako da ih moramo zaobilaziti ili ići ispod njih. Često vidimo prastare osušene smreke koje još stoje kao neke sablasti u grotesknim formama. Bujna je tu vegetacija, pa imamo osjećaj da smo upoznali pravu iskonsku divlju prirodu.

Stižemo na veliku čistinu, u t. zv. »Torove«, jer su nekada tu bili torovi za blago, te je livadi po tome i ime. S jedne pećine, na koju smo se uspeli, pružio nam se lijep pogled na vrh Plješivice i na dio puta koji još moramo proći. Naša »vesela družba« bila je vrlo žedna, a vrh je izgledao još prilično daleko. Srećom smo nailazili na mnoštvo jagoda i crnih bobica, te smo si time donekle utažili žđ.

Stigosmo do tzv. Veličke bare, gdje se nalaze ostaci neke planinarske kuće, i gdje je možda prije bilo vode, no mi je nismo našli.

Sada smo započeli uspon na vrh. Drveća i šume je nestalo, bujna vegetacija je ostala iza nas, a umjesto nje pojavila se gorska klekovina i na tlu gusta meka mahovina.

Dan je bio vedar i lijep, pa smo, unatoč naše velike žđi, bili oduševljeni kad smo došli na vrh te divlje i krasne ličke planine. S jedne strane kao na dlanu vidimo Bihać sa velikim bihaćkim poljem, koje presijeca Una. U daljinu vidimo malo mjesto Priboj i cestu, kojom smo jutros pošli. Dalje nam pogled seže daleko do tamnih šuma i tu opažamo kako se nešto cakli na suncu: da, to je naše drago jezero Kozjak, kojemu se samo mali dio vidi sa Plješivice. S druge strane vidimo prostrano Koreničko polje okruženo bregovima i Korenicu, sa mnogo obnovljenih kuća. Kroz mjesto vijuga mala rječica Korenica.

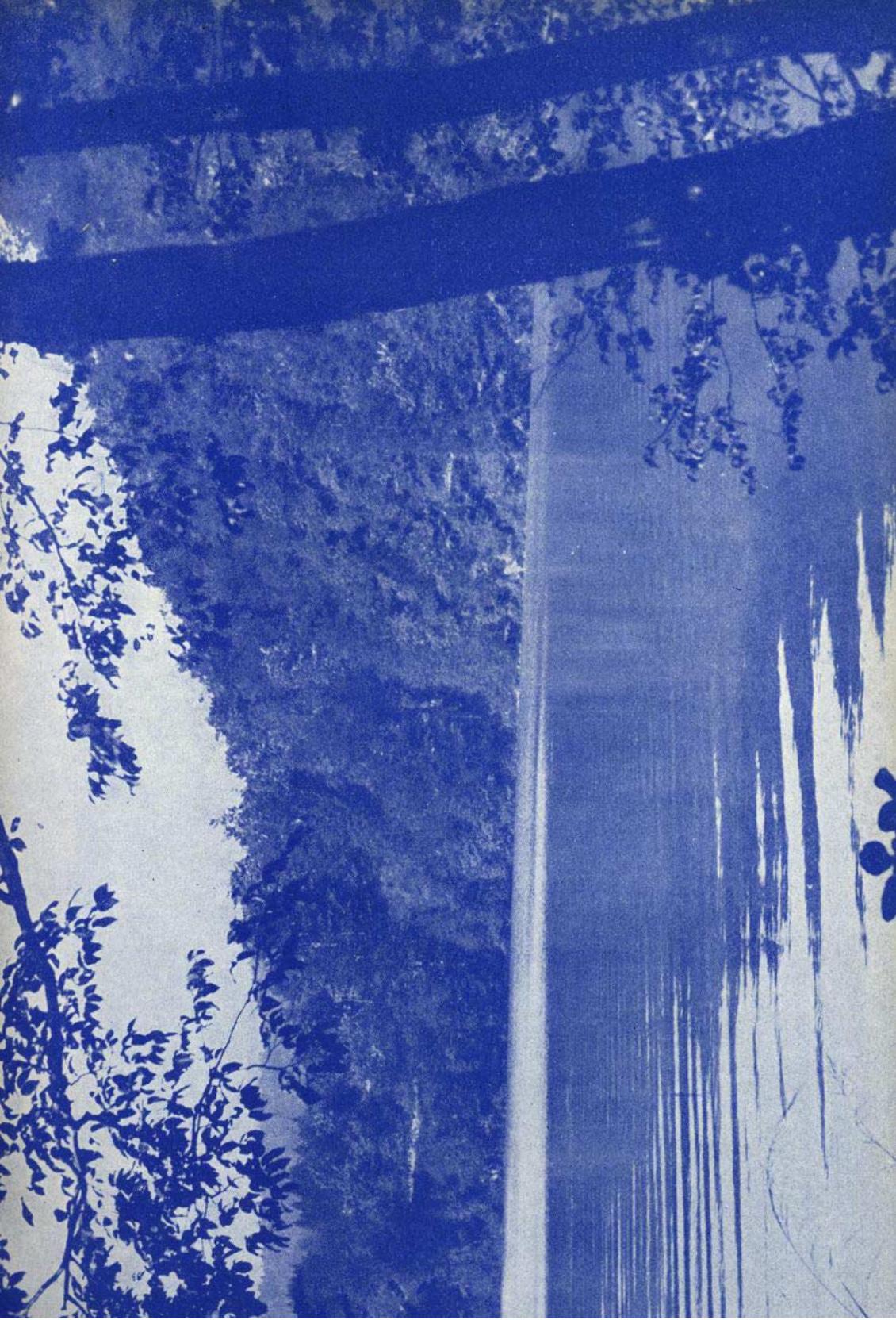
U daljinu naziremo mrke kose starca Velebita. Vidimo i nos Kleka. Zaboravili smo potpuno na našu veliku žđ, umor i glad, toliko smo ushićeni lijepim vidikom na sve strane. Tek sada gledamo goleme stijene koje se okomito ruše prema Korenicu. Na vrhu našli smo tri druga iz P. D. »Velebit«, koji isto ovih dana logoruju na Plitvičkim jezerima, koji nas upućuju, da ćemo u udubinama vodoravnih stijena lako naći zaostale vode. Nešto smo je i našli, tek toliko da smo malo utažili žđ.

U planu smo imali silaz na Bihać. Nakon odmora od tri sata ostavili smo vrh. Gole stijene ruše se okomito i cio je taj silaz vrlo strm, a opet prirodno romantičan u svojoj prašumskoj divljini. Za dva i pol sata smo u selu Mali Baljevac, podno Plješivice. Nismo mogli u Bihać, kako smo naumili, jer je već pala noć, a biii smo i dosta umorni, te smo tako prenoćili u seljačkoj kući prijazne naše domaćice Rože Tomljenović.

Drugog dana, nakon divnog spavanja na sjeniku i doručka, ostanismo prijaznu kućedomaćicu i odemo na obližnji potok Klokoč, koji intenzivno izvire iz strme stijene Buga. Vrlo je hladan taj potok, pa smo se osvježili, odmorili i poslije podne krenuli u Bihać. Nakon što smo razgledali to malo i lijepo mjesto, neki od naše grupe otišli su na spavanje u hotel, a nas trojica udesimo spavanje kraj Une, jer smo sa sobom nosili i gunjeve.

Prije spavanja gledali smo mrku siluetu Plješivice, za koju je zalazio velik pun mjesec, i uskoro je sve utonulo u tamu.

Treći smo se dan autobusom iz Bihaća, preko Petrova sela, Priboja i Plitvice vratili u naš logor, gdje su nas drugovi sa veseljem dočekali.

Bijele stijene

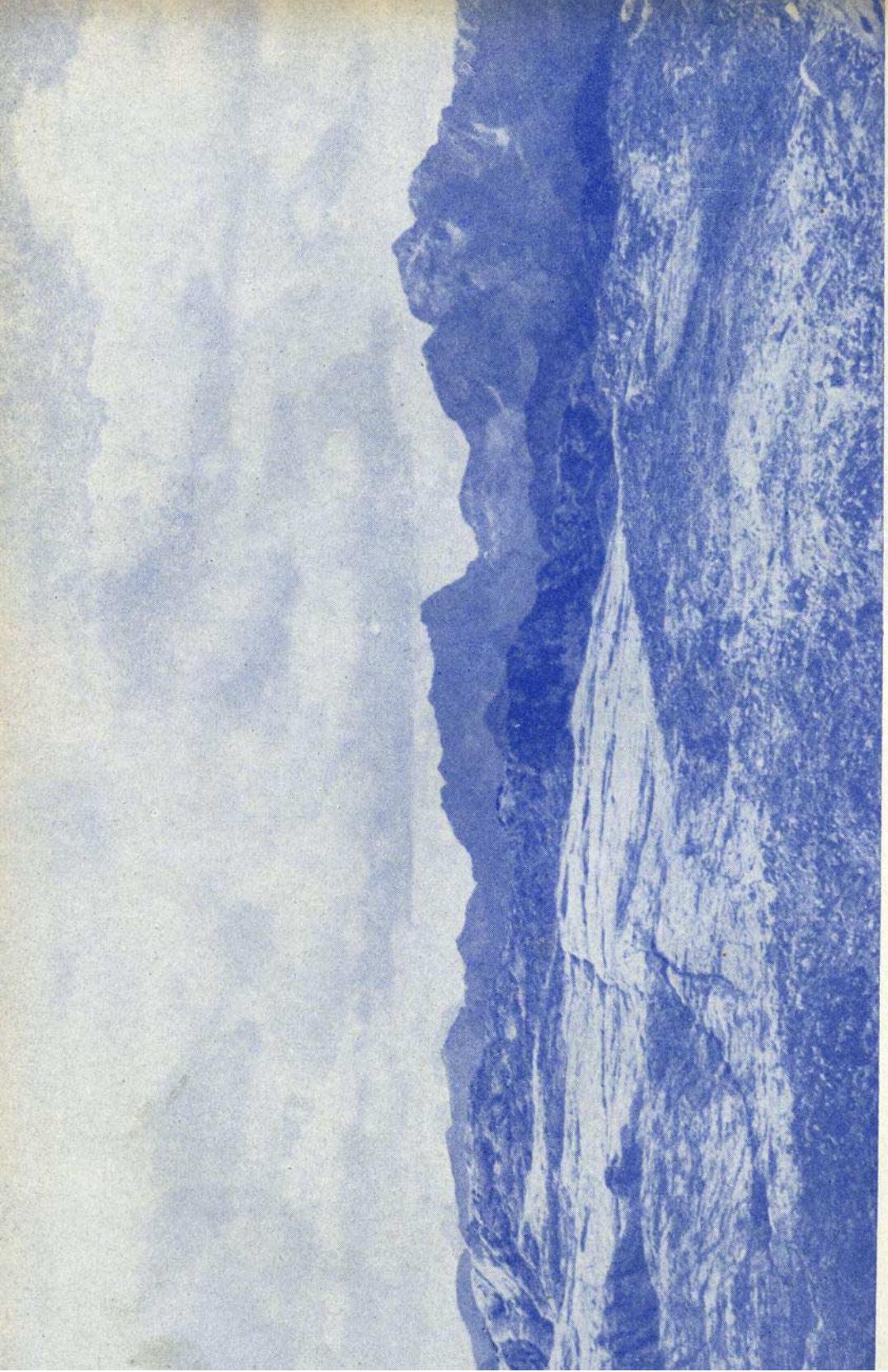

Biokovo — Pogled na otok Brač

Biokovo — Pogled na Mosor-planinu

Julijiske Alpe — Jalovec i Ozebnik sa pobočja Triglava

Vulkanske planine i vulkani

Kronika povremeno donosi kratke viesti o erupcijama vulkana, o počinjenoj šteti, a inače je u štampi i radio emisijama malo članaka i opisa vulkana i njihovog djelovanja. Međutim vulkani su osobito zanimljive prirodne pojave, koje zavreduju da se na njih posebno osvrnemo, naročito kad je posljednjih mjeseci došlo do življe djelatnosti Etne na Siciliji i do vulkanske provale na planini Lemington na Novoj Gvineji.

Vulkani (negdje ih zovu vatrene planine) su najčešće bregovi ili planine u obliku otupljenog (nešiljastog) čunja (konusa) s otvorenim bezdanom na vrhu. Taj otvor prelazi u duboku Zemljinu utrobu u kojoj se nalazi masa zvana magma. Kanal koji spaјa Zemljinu površinu s magmom zove se erupcioni kanal, a vrh kanala nazivamo kraterom (kotao). Iz Zemljine utrobe povremeno suklja kroz krater gusti oblak dima, ili provaljuje na površinu gusta užarena masa zvana lava, a znadu izbijati na površinu i plinovi ili kipuće tekućine. Sva ta prodiranja na Zemljinu površinu zovemo erupcijom.

Razlikujemo žive (djelatne) i utrnule (zapravo mirujuće) vulkane. Živim vulkanima smatramo one, za koje se znade da djeluju erupcijama (provalama). Provale mogu prouzrokovati razne prirodne pojave kao na pr. podzemnu tutnjavu, znatno povišenje temperature neposredne okolice, uzdizanje ili spuštanje (ili urušavanje) tla, a mogu izazvati i potrese raznih jakosti, koji puta katastrofašni posljedica. Ponekad se vulkanske erupcije ispoljuju eksplozivno izbacujući lavu, pepeo, kamenje, a znadu izbaciti i čitave kamene blokove. Najčešće je izbacivanje mase vertikalno uvis. Provale se pojavljuju pretežno tako, što se najprije dižu užareni gusti oblaci vulkanskog pepela ili praha, koji često poput lavine pada na tlo. Erupcije mogu biti umjerene i mrijnje i u tom slučaju lava teče polako niz obronke ili strane vulkanskog brijege; no ima i pojave prave vulkanske stihijnosti, kada silna »kiša« pepela i kamenja pada i na veće udaljenosti od vulkana nanoseći veliku štetu i uništavajući sve do čega dopire. Utrnulim vulkanima smatraju se oni, koji već tisućljeća miruju, ali te pretpostavke nisu nikada posve pouzdane, jer ima vulkana, za koje se smatralo da su utrnuli, a onda su iznenada obnovili svoje razorno djelovanje.

Magma, osnovna erupciona masa, zadržava u sebi gotovo sve kemijske elemente i ona je baza, stanište ogromne većine poznatih ruda i svega takozvanog eruptivnog kamenja (t. j. kamenja nastalog eruptivnim putem, djelovanjem vulkana).

Geografska rasprostranjenost živih vulkana dijeli se u dvije glavne zone, u atlantsko-indijsku i circum-pacifičku zonu. Nanizat ćemo imena najpoznatijih vulkanskih planina primjećujući, da na Zemlji ima oko 450 živih vulkana, od kojih se u području Pacifika nalazi preko 350. U tom dijelu svijeta vulkani su rasprostranjeniji, mnogobrojniji i aktivniji, nego u svim ostalim dijelovima Zemlje.

Atlantsko-indijska zona rasprostire se od otoka Islanda, pravcem Azotskih, Kanarskih i Kapverdskih otoka, produžujući podmorskim vulkanima u područje Sredozemnog mora (Južna Italija, pa Cikladi u Egejskom moru). Odavde se nastavlja u Prednjoj Aziji i Arabiji te zahvaćajući dio Afrike (Eritreja, jezersko područje istočne Afrike) završuje se na otočju Maskarani u Indijskom moru. Circum-pacifička zona proteže se na slijedećim dijelovima zemaljske kugle: Istočni Antarktik, Novi Zeland, otočje Samoa, Tonga, Havaji, Melanezijski i Mali Sundajski otoci, Moluci, Java, Sumatra, Celebes, Nikobari, Filipini, Marijanski otoci, Nova Gvineja, Japan, Mandžurija, Kamčatka, Kurili, Aleuti, Aljaska, Meksiko, Mali Antili, Srednja Amerika, otoci Galapagos, Ande i podmorski vulkani u Tihom oceanu.

U Evropi su poznati vulkani na otoku Islandu, koji je isprepletan gorskim masivima, od kojih ističemo dva najpoznatija vulkana Örefajekul (visok 2119 m) i Hekla (1447 m). Mnogi vrući vodenii izvori i vodoskoci t. zv. gejziri na tom otoku služe stanovništvu za grijanje nastamba: vrela voda provodi se cijevima i na taj način stanovništvo koristi za grijanje prirodni izvor toplove.

Od svih vulkana najpoznatiji je i najvećma proučen veliki živi vulkan evropskog kopna, Vezuv kod Napulja u Italiji. Visina mu je 1186 m i na njega vodi žičana željezница. Osim Vezuva spominjemo Etnu na otoku Siciliji, koji je ujedno i najviši vulkan Evrope (3279 m). Kod posljednje erupcije znatno su nastradala okolišna naselja. U Liparskom otočju aktivan je vulkan na otoku Stromboli, koji se uslijed stalne erupcije nazivlje »njivećim morskim svjetionikom«, jer se noćno fluoresciranje tog vulkana zapaža na velikim daljinama.

Od circum-pacifističkih vulkana spominjemo još planinsku grupu 14 živih vulkana na otoku Java u Indoneziji s 3876 m visokim Semeru, a koji prikazuje naša slika. U tom dijelu svijeta došlo je godine 1883. do strahovite vulkanske erupcije na otoku Krakatau, koji je do tada imao površinu od 25,5 km². Uslijed erupcije preko polovice otoka nestalo je pod morskim valovima, tako da je sadarna površina otoka samo 15,5 km². Tadašnja elementarna katastrofa prouzrokovala je jake valove mora, koji su se osjetili na hiljade kilometara daleko. Na otoku Celebesu češće djeluju vulkani Kalabat (2022 m) i Avana (2070 m). Japanski otoci također obiluju vulkanskim planinama. Najpopularnija japanska vulkanska planina je Fudijama (3778 m). Taj vulkan mnogo je opjevan i često slikan radi pravilnih linija konusa (čunja); vrh mu je pokriven snijegom. Na rubu kratera tog vulkana praznovjerni Japanci slave svoje vjerske svečanosti. Promjer je njegovog kratera oko 500 m.

Otočje Aleuti u Beringovu moru prizvano imenom znamenitog ruskog istraživača nalazi se između Amerike i Azije, pripada Aljaski (SAD), te je potpuno vulkansko. Na njemu živi vrlo mali broj stanovnika (oko 1500 ljudi). Slična otoku Krakatau zadesila je 1895. godine vulkanska katastrofa obalni pojas poluotoka Aljaske. Tada je najveći glečer, zvan Muir survan u morske dubine. Na američkom kontinentu proteže se od Beringovog morskog tjesnaca u Sjevernoj Americi do Ognjene zemlje na krajnjem jugu najduži planinski masiv na svijetu (preko 15000 km), zvan Kordiljeri.

To silno ulanđeno gorje je vulkansko. Samo na području Meksika nalaze se veći vrhovi vulkana Tajamulko (4110 m, ujedno najviše brdo u Meksiku), zatim Santa Maria (3768 m) i Kosegvina (1158 m). U Južnoj Americi prelazi preko planinskog masiva Kordiljera (koji se ondje zove Ande) željezница između država Bolivije i Peru; ta željezница dosije visinu od 4774 metara, što je tehnički svjetski rekord. Mnoge visoke vulkanske planine nalaze se u Južnoj Americi u državama Čile i Argentina (područje Patagonija). To su Villarica (2865 m), Antuko (2762 m), Maipo (5313 m), San Jose (6096 m), Tupungato (6710 m), Coro Mercedario (6794 m) i najviši vrh Amerike Akonaguá (7093 m). Na Havajskim otocima dominira vulkan Mauna Kea (4210 m).

Kao što planine općenito daju privredi veliku korist u drvu, ljekovitom bilju, ukrasnom i građevnom kamenu, divljači i rudnom blagu, tako isto daju privredi i vulkanske planine korisnih produkata. Treba naime znati, da ohlađena i skrutnuta lava (ili magmatična tvar) stvara kamenje, a kamenje se sastoji od jedne ili više ruda. Prema tome lava sadržava u sebi rude, a one su opet baza cijelokupnoj ekonomici. Iskorisćavanje kamenja i ruda je upravo svestrano i zato možemo reći, da je pored stete, koju nanose katastrofalne vulkanske erupcije, na drugoj strani ogromna korist, koju imamo od vulkana. Tako se i u njihovom djelovanju odražava dialektika prirode. Od mnogobrojnih koristi spomenut ćemo ovđe samo jedan, i to neznatan dio: ohlađena lava iskorisćava se za absorpciju (površinsko vezanje) raznih plinova (na pr. čišćenje plinova iz visokih peći) nadalje kao nosioca katalizatora kod kemijskih procesa (proizvodnja sumporne kiseline) i t. d. Svježe erumpirana lava, koja zadržava još dosta plinova (amonijak, sumporni oksidi), može se ponekad upotrebiti za iskorisćavanje plinovitih produkata, a iz gусте magmatične mase mogu se dobiti razni produkti kao korisne sirovine za kemijsku industriju.

Zivih vulkana u našoj domovini nema (sitnih vulkanskih pojava ima u Makedoniji), ali je zato vulkanska djelatnost bila u našim krajevima veoma živa u prošlim geološkim razdobljima, prije stotine tisuća i milijuna godina. Takve djelatnosti bilo je i u našoj Medvednici, i Ivančici, i u Papuku, i u Moslavackoj gori, u našim Alpama, Dinaridima, Rodopima. Posljedica toga djelovanja je obilje raznovrsnih ruda i građevnog kamenja, što ga u svojoj utrobi kriju mnoge naše planine. To je bogatstvo izvanredno veliko i ono nam u najvećoj mjeri osigurava ekonomski i društveni razvitak i napredak.

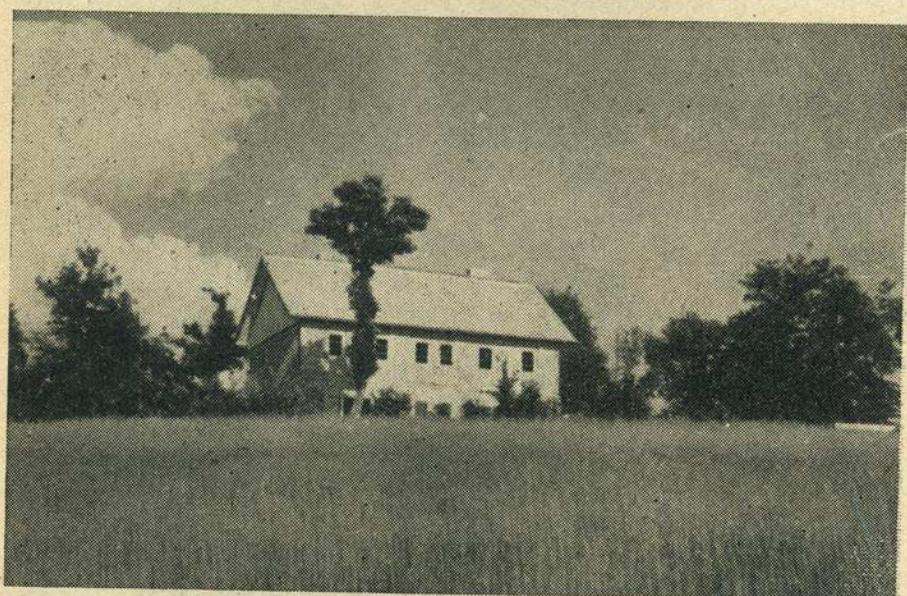
Izvanredna panorama čarobnog i fantastičnog vulkanskog područja Tenger planina u unutrašnjosti otoka Jave

Vera Čorda:

Dom na Bilogori

Pred desetak godina pokušali su planinari Bjelovara da sagrade dom na Bilogori. Nerazumijevanje i otpor bili su rezultatom, da se već kod traženja dozvole za zemljište zapelo i nije se više ni pokušavalo nešto poduzimati, kad su sva nastojanja bila uzaludna.

U zimj 1948. godine zaključeno je, međutim, na sjednici upravnog odbora Planinarskog društva, da se traži zemljište na Bilogori, povrh sela Maglenče, na visini od 242 metra. Narodna vlast odobrila je odmah zemljište i gradnju

Dom na Bilogori

Foto: Stj. Car

doma. Velikim zalaganjem nekolicine drugova i drugarica, na čelu sa predsjednikom društva drugom Habdijom i drugom Sirovcem, započeti su radovi 12. prosinca 1948. i u ljetu 1949., dvadeset dana prije roka, dom je bio sagrađen, pa i ako nedovršen, predan je našim planinarima na upotrebu.

Nije se radilo samo nedjeljama, već su neki drugovi radili po čitave dane u tjednu. Velikom voljom i ljubavi radilo se u svako doba. Žarko ljetno sunce i jesenske kiše nisu ometale marljive naše planinare u izvršenju njihovog cilja. Mnogo su pomagali Sindikati, Narodni front, Antifašistička fronta žena, GNO Bjelovar i seljaci okolnih sela Novih Plavnica, Hrgovljana, Velikih Sredica i Maglenče.

Uvijek veseli, s pjesmom odilaze naši planinari na dom. Drndanje kola s materijalom uznemiruje ranim jutrom naše građane.

Pješaci i biciklisti prosljedit će kroz Markovac put na Bilogoru. Preko bistrog potocića Dobrovita vodi nas put željezničkom prugom do stanice Grginac; s lijeve strane, na blagim obroncima Bilogore smjestilo se selo Trojstveni Markovac i Grginac i na podnožju Maslari, a s desne strane nižu se mirisne, sočne livade, oranice i šume. Iznad njih naziru se viši obronci

Bilogore, obrašteni šumom, dok se najednom, na zadnjem obronku ne ukaže, na malom platou, planinarski dom. Naglo dolazimo u kotlinu, okruženu mnogim brežuljcima. Vidik je divan!

Nalazimo se na raskršću putova koji vode za Bjelovar, Veliko Trojstvo i u Maglenu, kamo je nama poći.

Lijevo preko Buljkika od željezničke stanice vodi cesta u sela Martinac i Kupinovac; to je već glavna cesta Bjelovar—Koprivnica—Gjurgjevac. Na desnoj je strani strmi Stari Breg okičen klijetima i vinogradima. Mi ga zabilazimo i dolazimo ispod šume Tomaške, preko potoka Bjelovarske, zatim preko livade, između polja i kućica u Radunice. Valoviti brežuljci s vinogradima i kućicama, vrtićima punim cvijeća, ubave kotline, ribnjaci, potoci pružaju ugodnu sliku oku. Kroz vijenac kućica dolazimo ponovo do raskršća. U dolini i po obroncima smjestilo se selo Maglenča. Susrećemo se i pozdravljamo sa prijaznim suseljanjima i uskoro stižemo do ralilišta, odnosno sada već sagrađenog doma.

Dom se nalazi u Kamentovcu, a susjedni brijež Klupi izgleda par metara viši. Vidimo kako sa njega kreću grupice planinara, koji su noćili kod druga Laze. Dovoz se raznovrsni materijal, a odvozi se drvo na pilanu, čak u Veliko Korenovo. Sve se to radi veselo, brzo i s mnogo ljubavi za društveni dom. Bilo je veselih dana, a bilo je žuljeva, ranjenih, pa čak i suza. Sve se to brzo i lako zaboravilo, a naročito sada kada je dom sagrađen. Ima još mnogo posla; još ima dana kad će marljive ruke i dobra volja biti itekako potrebni.

Sa doma se otvara divan vidik. Sama Bilogora pruža se u valovitim obroncima s lijeve i desne strane, daleko pred nama. Sastavljena je od niza neogenskih niskih grbina i brežuljaka, koji se protežu u duljini od 80 kilometara u smjeru sjeverozapad-sjeveroistok. Na zapadu čine granicu Lepavinski prijevoj (188 m), te rječica Koprivnica-Oslavica-Glogovnica. Na istoku Gjulaveski prijevoj (270 m), te Brežnica i rijeka Ilova. Najviši vrh na Bilogori je Rijeka (307 m). U našoj najbližoj okolici najviši je vrh Zakletište (268 m), ali se nalazi duboko u šumi, a iznad sela Šandrovca diže se selo Bilo (264 m). Rječice što iz Bilogore izviru teku na jugozapad i slivaju se u Česmu, dok se sa sjeveroistoka slivaju u Dravu. Sa doma se pruža širok vidik, preko šarolikog saga cvjetnih livada, bogatih žitorodnih polja, ispresjecanih staza-ma, okičenih šumama i selima, sve tamo do Kalnika, Ivančice, Medvednice i Plješivice. Stoljetne bukve, grabovi i hrastovi, gустe šikare i duboke udoline zovu nas, da upoznamo zanimljivosti i ljepote pitome Bilogore, a u našem domu naći će ugodnog odmora ne samo planinari, već svi ljubitelji prirode.

Najbliži i najlakši mu je prilaz sa stanice Veliko Trojstvo, odakle se stiže za tričetvrt sata. Iz Bjelovara ima do doma dva sata pješačenja, a može se gore doći sa podravske strane i sa ceste Bjelovar—Daruvar.

Naši splitski izleti

Pored šumovitih prijatnih izleta, alpskih tura i penjanja, ovaj će vas članak malo približiti vrsti i karakteru naših primorskih planina i izleta, upoznati sa našim teškoćama i radostima koje su sasvim nešto suprotno od onih prijatnih, zagorskih. Klima uslovljava prirodu, život i ljude, pa i nas planinare. Odgojeni na ovom našem golom kršu i ogrijani južnačkim suncem, razvili smo se u jednu posebnu planinarsku vrstu različitu od ostalih.

Četvrtkom uveče na članskom sastanku dugo smo se dogovarali, kuda bi u nedjelju. Odluka je pala da se ode do Lugarnice na Mosoru. Lugarnica je nekad bila kućica šumske uprave gdje su planinari nalazili prijatan odmor i od nevremena zaklon. Nalazi se pod vrhom Mosora sa dominantnim izgledom na Split i splitsko polje, na Kaštelanski zaljev i na otoke pred Splitom, a udaljena je oko 5 sati iz Splita.

Nedjelja rano ujutro! Sitna kišica počela je tiho padati i za par minuta sve je bilo mokro. Na sve četiri strane navukle se kišne kape spustivši se skoro do na same krovove. Skupljamo se nijemo, očima uprtim u kišu i tamu, a iz malih tjesnih ulica, primorskih »kaleta« pridružuju se ostali koje nevrije, nije smelo.

Od nikuda ne čuješ uobičajene ohrabrujuće usklike: »Nema straha, ovo će se već razvedriti!«, nego čuješ ono gore: »Ajdemo naprijed, pa dok stigne-mo!«. Što drugova, što drugarica sabrala se grupica od nas tridesetak i produžimo u pravcu Mosora.

Pod okovankama odzvanja tvrdi asfalt, a studena kiša natjerala nas je da kukuljice i kapice dublje nabijemo na oči. S nama je i nekoliko pionira, pomiješanih sa starijima, a to je uvijek tako. Koliko god ih ne bi smjeli voditi na duge izlete, toliko isto moramo, jer su sve naše planine ili brda mnogo udaljena i naporna, a zgodnih prevoznih sredstava nemamo. Asfalt i tvrda cesta nas utuku već na početku izleta, a dotuku na povratku.

U Solinu sa tvrdog asfalta prelazimo na isto tako tvrdnu cestu i poslijе ta dva »tvrdna« sata eto nas u Mravincima i Kučinama gdje skidamo suvišnu odjeću i punimo čuturice vodom. Kiša je već prestala i okolni izgled nije više »tako očajan« kao na polasku. Počinje uspon u na Bubićevim dolcima napravismo prvi odmor uz prvi zalogaj, našu uobičajenu »marendu«, posjedavši po golom kamenju jer je ono nešto malo krpica zemlje bilo mokro od kiše.

Daljnjim uspinjanjem opažamo kako stariji odapinju naprijed, pioniri kako zastajuju, a slabiji netrenirani zaostaju duboko u začelju. Sad se već i po koji put počaže sunce. Skačemo sa kamena na kamen, preko rupa i škrapa po golom kamenju na kojemu se u najdaljoj okolici, dokle oko siže, ne može zagledati ni drvo, ni žbunje. Ljeti je ovđje nemoguće prolaziti, to su pravi užareni kotlovi. Možemo općenito reći, da ~~pod~~ nas u primorju ni zmija ne može naći malo hladovine. Bez šume, vode i skloništa, to su naši tereni!

Podne! Napokon smo na cilju! Pred nama se izbočili goli zidovi skloništa, bez krova, vrata i prozora — bez ičega. Tužno i šuplje gledaju u nas i očekuju svoju obnovu. Nije sama Lugarnica, imamo mi još i drugih nezaciđeljenih rana kao: Dom na Biokovu, sklonište na Kamešnici, kuća na Vagnju, Vidovica na Braču i još uvijek nedovršeni dom na Mosoru. Sve to čeka svoju obnovu, čeka nas stare planinare, da ih oživimo. Ali kako? Teškoće su naše velike.

Uz gole zidove dimi se vatrica, tu nas dočekuju drugovi, koji su jučer otišli u selo i danas nam se pridružuju. Dočekuju nas iznenadenjem: toplim kakaom. Već smo svi na okupu, ali se naša radost muti, jer varljivih sunčanih zraka nema više. Nemožemo da zapjevamo sa vrhova uobičajenu »i pružiše se divni vidici«. Naprotiv nad Splitom spustili se crni oblaci koji sipaju kišu, otoci su u mraku, a Kaštela u kiši. Gosti zid od oblaka naglo nam se približava sive brže i brže uz grmljavinu i sijevanje. »Drugovi budite spremni, da ćemo junački pokisnuti, ali ništa zato, jer ćemo tako znati cijeniti lijepo vrijeme!«.

Nastala je žurba, jer hoćemo da ručamo prije pljuska. Oblaci se naglo penju uz one iste škrape uz koje smo se i mi penjali. Trče za nama da nas

poklope i u tom momentu očekivanja kiše najednoč počeše sipati snježne pa-hljice sve gušće i sve veće. Sve se već bijeli, a naša se lica sjaju od zadovoljstva. S nogu, sa ponjavom nad vatrom, pokrivenе četvorke ručavaju, dok su se drugi zbili uz zid, gdje manje siplje. Jedan omladinac razapeo kišobran, što mu ga je brižna mamica uturila prije polaska. Možda je to bio uslov za puštanje na izlet po onom nevremenu. Svaki se stisnuo koliko je znao. Snijeg i dalje vije, za naše pojmove gusto i nemilo. Pokrivamo ponjavom sobicu bivše spreme u skloništu i tako stvaramo neki krov, ali drvo je mokro za vatru, tlo isto tako, a propuh nas opet tjera van. »Drugovi, djeca su s nama, vraćajmo se polako. Zviždaljka na čelo i začelje, održavajmo vezu; spremaj se za pokret!«

Upravo pred sam polazak oblaci se razgrču i sunce sinu u svoj ljepotu. Svugdje vedro, a vrhovi Mosora u djevičanskoj bijeloj kopreni; za nepuni sat padanja napadalo je četiri prsta snijega. To je za nas, primorske planinare neobičan doživljaj. Takav gusti snijeg?! Pa tko bi nas sad natjerao natrag? Nitko! Potegoh prvu grudu snijega i za čas su grude letile na sve strane. Da sačuvam glavu, bio sam prislijen zavući je među dva kamena. Na koncu smo se u snijegu i fotografirali. Raspoloženju ne bi bilo nikad kraja, ali »potrošismo« sav snijeg, oznojili se mlađi i stari, a i sunce ga je počelo topiti. Do tvrde ceste prije mракa još je daleko.

Polaganim spustom niz gredu uz Miličevića pećinu, pa preko sedam brežuljaka polako napredujemo sa čestim zastajanjem.

Eto nas opet u Mravincima gdje u maloj »tovirni« (krčmi) tek pod samu večer pravo ručasmo i potpuno očistimo naše uprtnjače, zalivši se ujedno zlatnom kapljicom. Sad je nastalo prepričavanje i uobičajena veselica, nastegla pjesma, zabrujala harmonika, razvezlo se narodno kolo i odjeknule grede i planine.

Tama je već duboko pala kad smo se po blatnjavoj cesti, zatim po asfaltu uputili kući. Mjesec je dobroćudno gledao vesele planinare, a prolaznici čudno promatraju taj svijet koji se ide nedjeljom umarati po kamenju. Toga dana (4. ožujka) u društvenoj knjizi je zabilježeno da smo propješačili 13 sati.

To su naše teškoće, to je naše veselje. Mnogo nam je puta teško. Goli krš bez drveta, sitno bodljikavo žbunje, sunce upeklo, vode ni otkud. Ili pak kiša lije, bura brije, a mi nemamo ni doma, ni skloništa, ni kolibe da se zaklonimo, ogrijemo ili osušimo. Podnožja planina su nam daleko, prijevoza nemamo. Članovi dolaze i odlaze, mnogi samo kroz društvo prolaze. Nas je jedva stotina aktivnih, ali to su prekaljeni, očeličeni, pravi planinari. Teško je južnjački temperamenat i klimu prebrditi i prevariti, pa zavoliti planinu i ostati joj vjeran. Zato kada čitate ovaj članak znajte, da nam nije lako i da vama zavidamo na šumama i domovima. Nas je ova klima odgojila kršnim i upornim, a mi ćemo ovako odgajati i naše mlađe generacije koje će nastaviti ondje gdje mi stasmo.

V I J E S T I

Put planinarske Titove štafete kroz Hrvatsku

Planinarski savez Jugoslavije organizirao je ove godine Titovu štafetu, koja prelazi planinama naše zemlje od Triglava preko slovenskih gora, najvećih masiva Hrvatske, Bosne i Hercegovine, Crne Gore, Makedonije i Srbije do Beograda.

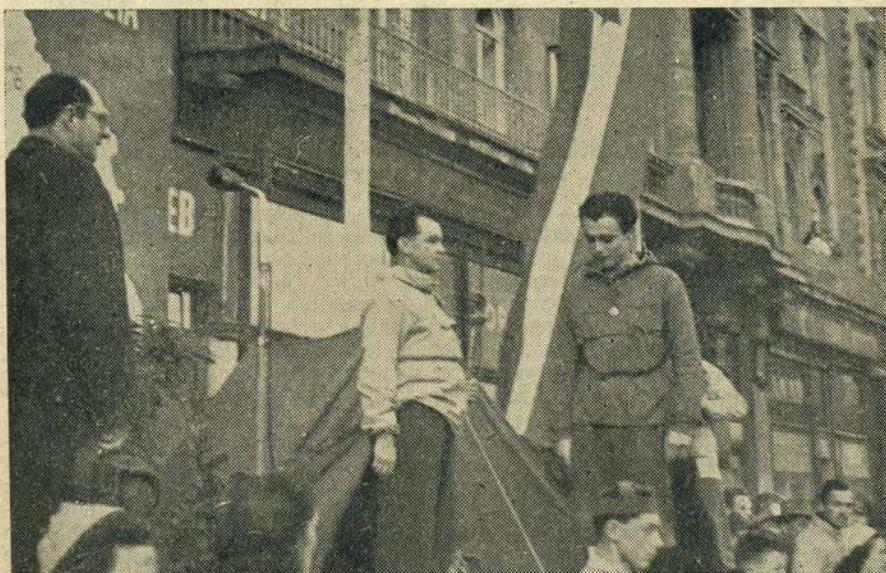

Predsjednik Planinarskog saveza Slovenije drug Fedor Košir predaje štafetnu palicu potpredsjedniku Planinarskog saveza Hrvatske drugu Dragi Mlaču u selu Gaju (Žumberak)

Predsjednik Planinarskog saveza Slovenije drug Fedor Košir predao je, 22. ožujka u 11,30 sati, štafetnu palicu potpredsjedniku Planinarskog saveza Hrvatske drugu Dragi Mlaču i predsjedniku PD Samobor drugu Cipeku u selu Gaju u Žumberku, odakle su je planinari PD Samobor i PD Željezničar iz Zagreba prenosili preko Sošica, Gornje Vasi, Dragonoša, Lipovca, Šoćeve kuće, Oštrea u Samobor. U 7,30 ujutro 23. III. svečano je dočekana štafeta u Samoboru od građanstva, masovnih organizacija, škola i predstavnika narodne vlasti. Ovdje su preuzeли palicu planinari PD Susedgrad iz Podsuseda i prenijeli je do Podsuseda, gdje su je preuzeli članovi PD Runolist iz Stenjevca i nosili je do Glavice. Oko 9,30 sati preuzeли su štafetu planinari PD Sljeme i nosili je do t. zv. Pongračeve lugarnice, odakle su je Medvednicom preko Sljemena do Mihaljevca u Zagreb prenosili planinari PD Zagreb, Jugoslavenske Armije, Grafičara i Prigorca. Nakon dočeka i boravka

Svečana tribina planinarske Titove štafete na Trgu Republike u Zagrebu

Predsjednik Planinarskog saveza Hrvatske drug Boško Ivanović preuzima štafetnu palicu od pročelnika Gorske službe spasavanja druga Dušana Krotina

štafete u Zagrebu, koji je opisan u broju 3 »Naših planina« nosili su štafetu članovi PD Prigorac od Savskog mosta do Jastrebarskog, odakle su je članovi PD Jastrebarsko nosili nekoliko kilometara, da je ponovno predalu ekipi PD Prigorac iz Zagreba.

Dne 23. III. u 21,30 sati stigla je štafeta u Karlovac, gdje je bila veoma svečano dočekana od preko 3000 građana. Kroz čitavu noć je na trgu gorjela logorska vatra. U 4 sata ujutro, 24. III. krenula je štafeta dalje prema Ogulinu, gdje su je planinari Karlovca predali planinarima Ogulina, koji su je dalje prenosili do sela Bjelskog, podno Kleka. Ovdje su je preuzezeli alpinisti Alpinističkog odsjeka PD Zagreb u 11 sati i krenuli prema jugoistočnoj stijeni Kleka. Stijena je bila pokrivena gustim oblakom i vjetar je tjerao sitne kapljice kiše u lice. Po djelomično zasneženom terenu stigla je ekipa alpinista nakon sat i pol pod stijenu i odmah započela usponom.

Predstavnici zagrebačkih planinarskih društava u svečanoj povorci na Trgu Republike

Niz mokru stijenu padali su, od vremena na vrijeme, komadi leda. Zbog velike hladnoće i vjetra kočili su se prsti, što je znatno otežavalo napredovanje. Nakon nesigurnog prijelaza preko jako zasnežene jaruge, suprotstavio se »Kamin« HPD-ovog smjera, kao ozbiljan problem. Njegovim strmim i glatkim pločama, koje se obično svladavaju trenjem, tekla je voda, a mjestimično su bile pokrivenе naslagom leda. Glavna poteškoća, za prvi penjača, bio je zaobilazak 3 m duge i veoma debele ledene sige. Postojala je opasnost, da se prvi penjač sruši na glavu svog druga, koji ga je osiguravao. Nakon gotovo sat i pol uporne borbe, savladan je bio ovaj teški dio stijene, koji je visok svega oko 30 metara.

Strahoviti vjetar prijetio je, da će penjače svakog časa baciti niz stijenu. Trebalo se veoma oprezno osiguravati i upotrebom klinova. Oko 17 sati, umorni i ozebli, stigli su penjači na snijegom pokriveni vrh Kleka i predali štafetnu palicu ogulinskim planinarnim, koji su štafetu trebali prenijeti do Stalaka i predati je članovima PD Senj. Zbog naglih snježnih mečava i strašnog nevremena, koje je vladalo u planinama, zakasnila je štafeta od Kleka do Senja za puna dva dana i stigla u Senj 27. III. u 17 sati, umjesto 25. III. u 17 sati.

Iz Senja su preuzezeli štafetnu palicu članovi PD Velebit iz Zagreba i prenosili je do Karlobaga, po užasnoj kiši, a zatim preko Velebita do Baških

Oštarija. Usprkos nevremenu, bilo je nadoknađeno izgubljeno vrijeme u Kapeli, jer se štafeta dalje kretala danju i noću i tako točno po satnici 30. III. predala palicu planinarima Gospića. U Gospiću je štafeta bila dočekana veoma svečano 1. IV. i istog dana preuzeta od članova druge ekipe PD Velebit iz Zagreba. U Gračacu je ekipu štafete dočekao jedan predstavnik PD Mosor iz Splita i krenuo zajedno s njima 2. IV. u 7 sati, po lijepom vremenu, prema Kninu. U Knin je štafeta stigla u 19 sati. Dočeku je prisustvovalo 1500 građana, armija i školska omladina. Kod prijema održali su govore nosioci štafete i sekretar Kotarskog komiteta KP, kome je predana

Predsjednik PSH predaje štafetnu palicu na vrhu Troglava tajniku PS BiH

palica na čuvanje, do odlaska štafete. 3. travanj bio je dan odmora i dočeka planinara PD Šibenik i Mosor iz Splita, PD Kaštel Sućurac, planinara iz Sinja, predstavnika Saveza i još jedne ekipe PD Velebit, 4. travnja u 7 sati ujutro uputila se iz Knina štafeta, koja se sastojala od 40 ljudi i stigla u 17 sati u Vrliku, gdje je večano dočekana, a omladina ju je obasipala cvijećem. Na ovom su putu nosili palicu članovi PD Šibenik. U Vrlici su se sastali članovi planinarskih društava Splita, Šibenika, Kaštel Sućurca, PD Velebit iz Zagreba i PD Zagreb, predsjednik Planinarskog saveza Hrvatske drug Boško Ivanović i pročelnik Gorske službe spasavanja alpinist Dušan Krotin sa predstavnicima planinara Bosne i Hercegovine.

5. travnja, točno u 13 sati, preuzeли su štafetu planinari Splita i krenuli na čelu ove velike ekipe prema Troglavu.

Na podnožju Troglava, u malo naselje Pometenik, stigla je štafeta u 17 sati i tu prenoćila.

Pometenik se nalazi odmah pod Vješća Gorom, čije je područje u Narodnooslobodilačkom ratu bilo poprište teških borbi. Glavne staze kurirskih veza između Dalmacije i Bosne prolazile su ovim putovima.

Ovdje su formirane prve dalmatinske čete i dinarski partizanski odred. U ovom su se kraju dugo zadržavali i organizirali borbene odrede drugovi Milić, Maks Baće, Vićko Krstulović i Vice Buljan.

Sa Pometenika je krenula štafeta 6. IV. u 7 sati ujutro prema vrhu Trogljava, do kojeg su palicu nosili planinari Sinja.

Na vrh Trogljava (1913 m) stigla je štafeta u 10 sati, gdje je predsjednik PSH drug Boško Ivanović izvršio predaju tajniku Planinarskog saveza Bosne i Hercegovine drugu Dragi Entrautu.

Predaji štafete prisustvovalo je 45 članova planinarskih društava Hrvatske, Bosne i Hercegovine, koji su bili počasna pratnja štafete.

Već iznad 1400 metara visine podnožje Trogljava bilo je pod snijegom, tako da se štafeta posljednja dva sata dosta teško kretala po dubokom snijegu, uz jaku buru. Na vrhu je snijeg bio visok oko 5 metara, a čitavim grebenom stršile su ogromne snježne strehe. Kod uspona su se naročito istakli omladinci Šibenika i Sinja, koji su bili slabo opremljeni, a mnogi od njih se prvi put penjao po snijegu.

ZIMSKI TEČAJ ALPINISTIČKOG ODSJEKA PDS »VELEBIT«

U vremenu od 3. do 14. III. 1951. održan je sa 16 učesnika zimski alpinistički tečaj AO-a PDS »Velebit« na Erjavčevoj kući u Julijskim Alpama. Organizaciju i vodstvo tečaja preuzeo je pročelnik odsjeka, dok je dužnost stručnog vode tečaja i instruktora vršio ing. Nino Kučan.

Svrha tečaja bila je ospozobiti pripravnike odsjeka u vršenju samostalnih zimskih uspona raznih težina, a da uz to dobiju potpuni pregled svih faktora, koji uslovljavaju pravilan rad u Alpama zimi. Tečaj je po karakteru bio početnički, jer je trebalo početi od osnovnih stvari, da bi se svakom pojedincu dalo potpuno i zaokruženo tehničko znanje i pravilan razvojni put u početku. Iz tog je razloga dostajao jedan instruktor kao stručni vođa, jer je vođe pojedinih grupa mogao zadužiti da pri usponima, držeći se njegovih uputa, s tečajcima prođu potrebne pojedinstvosti i tako omoguće rad, kad je bilo potrebno poslati grupe u više pravaca. U pravilu je ipak rad vršen skupno, kako predavanja tako i usponi. Tako je izvršen uspon do okna Prisojnika, odakle su okolnosti dijktirale povratak tako velikoj grupi, te je svega nekoliko drugova pošlo brzim tempom dalje prema vrhu. Idući grebenom prema vršnoj piramidi, uslijedio je povratak zbog sve bržeg nastupa lošeg vremena. Uspon na Mojstrovku sa skijama isto nije uspio, jer se zbog nevremena, koje se spremalo, moralo sa platoa vratiti. Ista sudbina zadesila je započeti uspon na Prisojnik sa skijama. Uspon jednog naveza kroz rebro kamina i dvaju kroz kamine Mojstrovke, napušten je prije ulaza i opet zbog nepogodnog vremena i terena, te je bilo potrebno da se sva šestorica na skijama opet vrati preko Vratca na dom. Vježbe u bližoj i daljoj okolini doma vršile su se intenzivno i marljivo, kako u osnovima zimske alpinističke tehnike, tako i u terenskom skijanju, čak i pod najne-povoljnijim vremenskim i terenskim okolnostima. Kada je vrijeme bilo tako loše, da se nije moglo ni pomicati ni na dio uspona, vježbe su se vršile: gradili su se iz snijega bivaci za nuždu u nekoliko tipova, vježbali su se prijelazi nekih težih mjeseta u blizini i skijanje u nekoliko pravaca i navrata. Vrlo interesantan i poučan bio je jedan uspon na Vratca, odakle su na greben Mojstrovke pošla dva naveza, a na Robičje ostala grupa, koja je došla na vrh. Na greben Mojstrovke nakon duljeg uspona oba su naveza bila prisiljena na povratak, jer je daljnji prolaz bio neuputan. Isto je tako bio nemoguć prolaz Uroševe grupe u Mojstrovki, gdje su se dva naveza morala neposredno pred izlazom povratiti, dočim sam izlaz prije mjesec dana jednog: našoj grupi uopće nije pravio većih poteškoća. Loše vrijeme omelo je tako cijeli odlično sastavljeni tehnički plan, kojega je tek s izmjenama i ustupcima bilo moguće donekle primijeniti. Cilj se pak njegov nije mijenjao, jer se nije ni sastojao od markantnih i zvučnih vrhova i uspona. Cilj plana i uopće tečaja bio je odgoj članova i upoznavanje osnovnih zasada, koji će omogućiti pravilan tehnički rad pri usponima, koji će biti izvedeni naknadno, ako nisu mogli biti istovremeno izvedeni na tečaju. Svrha je uglavnom postignuta, jer je stvorena tehnička podloga za mogućnost uspona i snalaženja zimi, što je uglavnom svima manjkalo.

Iz dana u dan očekivalo se poboljšanje vremena, koje je nastupilo upravo našim odlaskom, a pogoršalo se dolaskom. Drugo pak vremensko razdoblje za tečaj nije bilo moguće uzeti zbog naših obaveza na fakultetima, računajući

osim toga na savršene prilike u tom razdoblju prošlih godina. Zbog takvih vremenskih prilika izostao je boravak u Martuljkovoj skupini. Planirano je bilo, da na bivaku II. bude, osim centra tečaja na Erjavčevu kući, baza, gdje bi se svaka 3 dana mijenjala tri tečajca, upoznavši tako sve mogućnosti rada po gребenu divne Martuljkove skupine. Taj je dio plana morao biti potpuno napušten.

Finansijski je tečaj omogućen dotacijom matičnog društva u novcu i materijalu. Ukupni su troškovi iznosili nešto oko 30.000 dinara. Tečajci nisu davali nikakav doprinos, jer je Uprava odsjeka stajala na stanovištu, da to onj, kao studenti ne mogu, te da bi mnogi član morao zbog materijalne strane izostati, što se među nama ne može i ne smije dogoditi, te ne odgovara našoj stvarnosti i našim zadacima u tom pogledu.

Na tečaju je vladao uzoran red i disciplina, te je tako bilo moguće sprovesti u djelu sve i najmanje sitnice, koje je vodstvo smatralo nužnim u interesu samih članova. Po završenom tečaju održan je ispit, koji je pokazao vrlo dobre rezultate i opravdao uz cijelokupni rad pojedinaca na tečaju, sve nade i trud, koji je uložen za tog pojedinca, odnosno cijelu grupu.

V. K.

ALPINISTIČKI TEČAJ PD »GRAFIČAR«

Alpinistički odsjek PD Grafičar u Zagrebu organizirao je alpinistički tečaj koji je započeo radom 1. svibnja o. g. Svake srijede i petka održavaju se u prostorijama društva predavanja, dok se praktične vježbe obavljaju na Okiću. Do sada su održana slijedeća predavanja: Brezovečki — Povijest planinarstva i alpinizma; Šantek — Oprema planinara; Brezovečki — Opasnosti u planinama i njihovo uklanjanje; Zidan — Snalaženje u prirodi (pomoću kompasa i karata). Ukupno je predviđeno deset predavanja. Ova vrlo interesantna predavanja posjećuju i neki članovi ostalih zagrebačkih planinarskih društava. Praktične vježbe na Okiću vodi uspješno drug Slavko Brezovečki. Po završetku tečaja tečajci će vršiti uspone na Kleku, a ljeti u Julijskim Alpama.

Pošto je Alpinistički odsjek PD Grafičar jedan od najmladih u Zagrebu, to se bori s velikim poteškoćama koje koče njegov pravilan razvoj, a one se sve uglavnom svode na pomanjkanje potrebnih rekvizita, koji su se do nedavna dobivali na doznake koje su sada, međutim, ukinute pa su terenska vježbanja omogućena zahvaljujući drugarskom AO PD Velebit koji posuđuje potreban materijal.

B. R.

PEDESET GODINA PLANINARSTVA U SRBIJI

Prije stotinu godina, 1851., jedan mladi, dotad nepoznati liječnik izvršio je — za ono doba — pravi podvig: popeo se na vrh Kopaonika. Bio je to lički Srbin Josip Pančić, kasnije poznati naučni radnik, znameniti botaničar, koji je nakon dovršenog studija medicine u Beču po nagovoru Vuka Karadžića došao u Srbiju, da tu primjeni svoje znanje i tako izvrši svoju narodnu dužnost. I trebalo je daljnjih pedeset godina od tog prvenstvenog uspona na Kopaonik, da dođe do sastanka dvadesetorice ljubitelja prirode i do formalnog osnutka Srpskog planinarskog društva. Bilo je to 27. maja 1901. Osnivači bili su Pančićevi učenici na čelu sa sekretarom Srpske akademije nauka Jovanom Žujevićem. Tako je, eto, došlo i do organizirane planinarske djelatnosti u Srbiji.

Do Prvog svjetskog rata planinarstvo je u Srbiji ostalo u skromnijem i manje-više izletničkom okviru. Obnovljeno 1922. (obnavlja ga je i opet prirodoslovni naučni radnik Jovan Žujević) srpsko je planinarstvo pokazalo već bolje rezultate i počelo je razvijati se u širinu. Pravi razmah naprednog i aktivnog planinarskog života mogao se ostvariti tek nakon pobjedonosnog Narodnooslobodilačkog rata, u oslobođenoj domovini. Danas postoji u Srbiji 96 planinarskih organizacija i preko 20.000 članova, koji se u okviru brojnih sekcija planinarski stručno uzdižu, upoznavajući i proučavajući prirodu čuvaju amanet staroga Pančića, posjećuju poprišta slavnih bitaka iz nedavne ustaničke borbe za slobodu i tako se čeliče za svakodnevne zadatke u socijalističkoj izgradnji domovine. Pedeseta godišnjica organiziranog planinarstva u Srbiji proslavljenja je svečanom akademijom u Kolarčevoj zadužbini u Beogradu i masovnim izletom na Avalu.

V. B.

IZVJEŠTAJ

**o sakupljanju dobrovoljnih doprinosu za izgradnju planinarskih domova
u mjesecu travnju 1951. god.**

Br.	Naziv društva	Iznos sa- kupljenih doprinosu u proteklom mjesecu	Sveukupni iznos sa- kupljenih doprinosu	Broj člano- va na dan 31. XII. 1950	Koliko je od toga broja do sada upla- tilo člana- rinu za 1951. g.	Koliko je do sada novih čla- nova upi- sano
1	P. D. Zagreb	—	53.770	12.008	3.220	1.062
2	»Mosor« Split	—	3.500	?	330	?
3	„Rijeka	—	—	—	—	—
4	„Varaždin	—	11.120	694	333	109
5	„Kalinik« Križevci	—	—	—	—	—
6	„Sisak	—	—	—	—	—
7	„Samobor	—	10.200	570	342	62
8	„Bjelovar	—	14.700	710	152	24
9	„Ivanec	—	—	—	—	—
10	„Karlovac	—	—	—	—	—
11	„Osijek	—	3.200	270	86	16
12	„Strahinjčica« Krapina	—	11.140	340	68	17
13	„Dilić« Slav. Brod	—	3.240	641	?	109
14	„Delnice	—	—	—	—	—
15	„Dubrovnik	—	4.660	251	96	22
16	„Kaštel-Sućurac	—	—	—	—	—
17	„Šibenik	—	—	—	—	—
18	„Jastrebarsko	—	9.400	155	98	55
19	„Željezničar	—	—	1.018	304	241
20	„Velebit - Zagreb	—	—	2.539	468	429
21	„Grič - Zagreb	—	100.000	235	235	460
22	„Slav. Požega	—	11.600	544	244	118
23	„Visočica« Gospic	—	—	—	—	—
24	„Prigorac - Zagreb	—	7.200	192	85	18
25	„Čakovec	—	—	—	—	—
26	„Runoliste Stenjevac - Zagreb	—	1.460	138	66	13
27	„Kunagora« Pregrada	—	—	—	—	—
28	„Klek« Ogulin	—	—	—	—	—
29	„Zavižane Senj	—	—	—	—	—
30	„Bijele Stijene« Mrkopalj	—	—	—	—	—
31	„Susedgrad« Podsused - Zgb	—	1.000	196	75	117
32	„Slijeme« - Zagreb	—	—	780	400	—
33	„Grafičar« - Zagreb	—	8.140	328	192	241
34	„Bilo« Koprivnica	—	—	—	—	—
35	„Učka« Juršići	—	—	—	—	—
36	„Rudar« Raša	—	—	—	—	—
37	„Papuk« Virovitica	—	—	139	81	41
38	„Bjelolasica« Ravna Gora	—	6.000	140	—	—
39	Ozalj	—	480	34	34	30
40	Dom JA Zagreb	—	—	105	56	44
41	Duga Resa	—	—	75	75	24
42	Opatija	—	—	—	—	—
43	„Risnjak« - Zagreb	—	—	—	—	—
44	Zanatlije - Zagreb	—	6.600	—	—	351
45	„Grebengrad« Novi Marof	—	—	—	—	59
46	„Biokovo« Makarska	—	—	—	—	—
47	„Zrinskijska Gora« Petrinja	—	—	—	—	—
48	„Vrani Kamen« Podr. Slatina	—	—	—	—	—
49	„Cepin« Vrapče - Zagreb	—	—	—	—	—
50	„Cesargrad« Klanjec	—	—	—	—	—
Ukupno . . .		—	265.510	22.102	7.040	3.662

Obećali smo da ćemo svakomjesečno donositi gornji prikaz o razvoju akcije sakupljanja doprinosa kao i ubiranja članarine. Međutim izvještaj za prvi mjesec te akcije (t. j. za IV. mjesec) dostavilo je svega 26 društava (neki su izvještaji od tih i krnjih), dok 19 društava (i to: PD Rijeka, PD Križevci, PD Sisak, PD Ivanec, PD Karlovac, PD Delnice, PD Kaštel Sućurac, PD Šibenik, PD Gospić, PD Čakovec, PD Pregrada, PD Ogulin, PD Senj, PD Mrkopalj, PD Koprivnica, PD Juršići, PD Raša, PD Opatija i PD Risnjak — Zagreb), unatoč višekratnih upozorenja, nisu dostavila predmetni izvještaj, što je za osudu. Pozivaju se navedena društva da taj propust više ne učine, nego nastoje da redovno dostavljaju izvještaje Savezu i to najkasnije do 10. svakog mjeseca i ujedno da doznaće polovinu sakupljenog doprinosa.

Pet planinarskih društava i to Makarska, Petrinja Podravska Slatina, Klanjec i »Cepin« — Zagreb su nedavno osnovana, pa će sada početi sa sakupljanjem doprinosa. Međutim neka planinarska društva iako su već davno primili blokove doprinosa, nisu još uopće počela sa raspačavanjem kao na pr. PD Velebit — Zagreb, PD Sljeme — Zagreb, PD Zeljezničar — Zagreb, PD Virovitica, PD Ivanec i t. d.

Do sada su se u sakupljanju doprinosa istakle slijedeće planinarke i planinari:

PD Zagreb: Erega Franjo 14.200.— Din, Pačkovski Ivan 8000.—, Lipovac Lota 7460.—, Budzowski 4460.—, Gajer Ljudevit 4700.—, Vulaković Vjekoslav 2340.—, Peharec Zvonko 2000.—, Lipovac Veljko 2600.—, Sertić Milan 5160.—; PD Zanatlija: Ruhek Josip 2000.— Din, Kamrath Ivan 2000.—; PD Grafičar — Zagreb: Ljubić Branko 2000.— Din, Acman Karlo 2.000.—; PD Prigorac — Zagreb: Fuček Franjo 2000.— Din, Šmalcejl Vinko 2.000.— Mlinarić Ivan 2200.—; PD Grič — Zagreb: Radić Davor 4000.— Din, Hudina Vjekoslav 4000.—, Drvodelić Marko 6000.—, Buski Ankica 6000.—, Kuzmić Franjo 6000.—, Kornfajn Robert 4000.—; PD Varaždin: Košćec Ivan 6000.— Din, Djuras Josip 2000.—; PD Bjelovar: Bajs Drago 6000.— Din, Habdića Đuro 3000.—, Grgurić Đuro 2000.—; PD Krapina: Kamenić Vladimir 5200.— Din, Rogulj Miljenka 2000.—; PD Osijek: Alošinac Stjepan 2000.— Din; PD Ravna Gora: Majnarić Srećko 2500.— Din, Knežević Rudi 3500.—; PD Požega: Nišović Jovan 2000.— Din, Nikšić Milan 5000.— Lovrić Stjepan 2600.—, Gajer Ivica 2000.—; PD Jaska: Čop Zvonko 2500.— Din, Kos Mirko 2000.— Din.

A sad da predemo na analizu podataka iz gornje tabele: Od ukupno 22.102 člana — koliko ih je prema iskazu ovih društava, koja su dostavila predmetni izvještaj do 31. XII. 1950. uplatilo članarinu za 1950. — do 30. IV. 1951. uplatilo je članarinu za 1951. g. samo 7040 ili bolje rečeno svega $\frac{1}{3}$. Iz te brojke se odmah vidi, kako i koliko planinari izvršuju svoju osnovnu dužnost, a to je plaćanje članarine. Stoga se upravni odbori društava već sada moraju pozabaviti problemom naplate članarine. Za pohvaliti su na pr. PD »Grič« iz Zagreba i PD »Vinica« iz Dugarese, koja su kao prva u potpunosti naplatila članarinu za 1951. godinu, a uz to ujedno okupili i 484 nova člana. U PD »Grič« i PD »Vinici« trebaju se ugledati sva ostala društva i provesti što prije organiziranu akciju za naplatu članarine.

Toliko što se tiče starog članstva. Upozoravamo samo društva, da u rubriku »broj članova na 31. XII. 1950.« izvješćuju samo onaj broj koji je stvarno uplatio članarinu u 1950. g., jer tko nije uplatio za 1950. g., prestao je biti članom i može se samo iznova upisati. A sada da vidimo kako je sa novim članovima. Istovremeno je upisano 3662 nova člana. To je priličan uspjeh, ali još nije zadovoljavajući, ako želimo postići masovnost u planinarskom pokretu, t. j. u najmanju ruku podvostručiti broj članova u ovoj godini. Stoga društva trebaju naročito nastojati, da što veći broj novih trudbenika okupe u svojim redovima, a naročito omladinu i pionire, kao buduće nosioca planinarskog pokreta i garanciju jačeg razvitka planinarstva u budućnosti.

A sad o samom doprinosu. Da li možemo biti zadovoljni sa rezultatom prvog mjeseca sakupljanja? Da i ne. Da, zato, što konačno pristupamo svi zajedničkoj akciji, koja će zнатно pridonijeti sredstava za obnovu planinarskih objekata, a i ujedno dati društвima mogućnost da počnu stvarati vlastite investicione fondove. Ne, zato, što iznos od Din 265.510.— (taj iznos je veći, obzirom da 19 društava nije dostavilo izvještaj), čini tek neznatan dio od

predviđene svote. To znači, da društva moraju ozbiljnije i organiziranije pri stupiti akciji sabiranja. Naime kod većine društava se ustanovilo, da je blokove doprinosa uzelо samo par najaktivnijih članova i prosto se čekalo da ti drugovi, kad iste raspačaju, uzmu nove. To je pogrešno. Društva trebaju sve blokove koje imaju odmah razdijeliti među svoje članstvo, tako da su svi blokovi u raspačavanju, a ne držati ih u ladici dok se tko ne sjeti da dođe po njih. Samo takovom širokom akcijom postići ćemo potpunu uspjeh. Stoga nesmije biti člana koji nije snabdjeven uplatnicama doprinosa.

A sad na koncu par riječi o planu izgradnje. U glavnim investicionim plan saveza za 1951. god. unišli su slijedeći planinarski domovi i skloništa: 1. Na Strahinjčici, 2. Ivančici, 3. Mosoru, 4. Platku, 5. Snježniku, 6. Jankovcu, 7. Medvednici, 8. Risnjaku, 9. Kleku, 10. Bitoraju, 11. Bijelim stijenama, 12. Zavižanu, 13. Baćić Kosi, a razmatra se gradnja domova na Biokovu i Japetiću. Izgradnja tih objekata vršit će se iz kredita koje je Savez ishodio od FISAH-a, Ministarstva finančija, sakupljenog doprinosa, te vlastitih sredstava dotočnih društava. U koliko Savez osigura i daljnje kredite, navedeni investicioni plan bi se u odgovarajućem omjeru proširio na još neke objekte.

Detaljnije podatke o izvršenju investicionog plana donijeti ćemo u sljedećem broju. Za sada možemo reći da su društva u Krapini i Ivancu preuzeila obavezu, da, uz materijalnu pomoć Saveza, dovrše svoje domove na Strahinjčici i Ivančici do 27. VII. 1951.

Otvarenje gornjeg plana izgradnje u 1951. god. značiti će ne samo jedan opći uspjeh, nego i veliki korak naprijed u stvaranju materijalne baze planinarskog pokreta u našoj Republici.

I. P.

PLANINARSKO DRUŠTVO »SUSEDGRAD«

u Podsusedu osnovano pred godinu dana sa 60 članova. Danas broji 320 članova, od kojih su 62% radnici, pa je prema socijalnom sastavu ovo društvo najbolje u Hrvatskoj.

Planinarsko društvo je u Podsusedu oživilo društveni rad, kojega ovdje gotovo nije bilo.

Na brojnim većim i manjim izletima planinari Podsuseda učestvovali su masovno. Tako je izlet na Vintgar prisustvovalo 94 članova, na Visočicu u Velebitu 36 članova, na Plitvička jezera 65, na Kum 58, Aljažev dom 32 i u Škocijansku jamu i Postojnu 168 članova.

Društvo ima sekciju vodiča, koja se brine za izlete i skijašku sekciju, koja je ove zime izvršila desetnevnu skituru na Vršić i okolinu sa 15 članova i foto sekciju, koja je nedavno osnovana.

U okviru dobrovoljnih radova izvršeni su znatni popravci na planinarskoj kući na Glavici i članovi stalno rade na čišćenju i uređenju starog Susedgrada.

Od sastanaka sa predavanjima potrebno je istaknuti predavanje speleologa druga Redenšeka, koji je povodom izleta u Škocijansku jamu i Postojnu održao predavanje o špiljama uz 100 diapositiva u bojama pred 280 prisutnih slušača.

Članovi društva prenosili su pacific planinarske Titove štafete od Samobora do Glavice.

Najveća poteškoća u društvenom radu je pomanjkanje prostorija i nerazumijevanje upravitelja Domu kulture u Podsusedu, koji bi htio naplaćivati dvoranu i za kulturne prirede i predavanja.

Za postignute uspjehe društva zasluzni su mnogi agilni članovi, a naročito drugovi Vlado Mirkulić i Vlado Sušić.

— db —

PD VARAŽDIN

poziva, preko Planinarskog saveza Hrvatske, planinare da posjete Ravnu Goru i da se naužiju ljestvica ove relativno niske planine, ali koja se odlikuje osobinama viših gora i po klimi, raslinstvu i oblicima.

Šteta je ne proći u proljeće stazama, što vijugaju mirisavim ras cvjetanim bagremovim šumicama, mimo živahnih potočića okičenih plavim potočnicama. Crnogorične šume, vrletne stijene grebena Ravnogore i široki vidici na Trakoščan, planine Hrvatskog Zagorja, Slovenije i prostranu ravnicu do Drave i preko nje, oduševit će svakog planinara, koji će nastojati, da što skorije ponovno posjeti ovaj kraj.

Sve potrebne podatke za organizaciju izleta na Ravnu Goru, Traškošan i okolnu, kao i podatke o vezama, cijenama i smještaju u planinarskoj kući i prehrambenim mogućnostima pružit će društvo na zahtjev kretom pošte, a po potrebi staviti na raspolaganje i vodiča.

PD BEJELOLASICA U RAVNOJ GORI

predviđa svojim planom rada za 1951. godinu izgradnju planinarske kuće. U vezi sa tom gradnjom bio je izaslan u Ravnu Goru delegat Gradevinske komisije, koji će do kraja ovoga mjeseca završiti projekt gradnje i predati ga komisiji PD Bjelolasica.

PLANINARSKI DOM NA PUNTIJARKI

Samo 12 m niže od Sljemena (1035 m) Puntijarka (1023 m) nije samo drugi po visini vrh Medvednice već je to i jedan od najljepših predjela ove lijepo zagrebačke planine. S Puntijarke se otvaraju daleki vidici na sve strane, naročito na Zagreb, i široku posavsku ravan, a osobito je lijep izgled prema istoku i sjeveroistoku na živahnu razgranatost planinskog relijefa i na pitomu zatalasanost prigorske podgorine. Povrh toga, Puntijarka je čista, svježa i mirna planinska suprotrost automobilsko-izletničkoj modernizaciji i hotelsko-turističkoj industrijalizaciji Sljemena. Upravo zbog tih njenih osobitosti pravi planinari i dobri poznavaoци Medvednice Puntijarku cijene i vole.

Prije dvije godine otpočela je na Puntijarki izgradnja studentskog odmarališta i oporavilišta. Međutim, ti su radovi u toku prošle godine obustavljeni, a sada je, naročitim razumijevanjem i predusretljivošću Ministarstva za nauku i kulturu, to zemljište zajedno sa djelomično već izgrađenim temeljima i preostalim gradevnim materijalom stavljen na dispoziciju Planinarskom savezu Hrvatske za izgradnju planinarskog doma. PSH povjerio je izgradnju tog velikog, važnog i veoma potrebnog objekta Planinarskom društvu Zagreb. PD Zagreb odmah je formiralo poseban gradevinski odbor, kome je predsjednik dr. Ivo Lipovčak, potpredsjednik

društva, a tajnik Stjepan Brlečić, I. tajnik društva, i odbor je već počeo s potrebnim predgradnjama i sa željom, da već u ovoj radnoj godini ostvari mogući maksimum ovog veoma krupnog i časnog planinarskog zadatka.

-b-

ZIMSKI ALPINISTIČKI INSTRUKTORSKI TEČAJ

organizirao je Alpinistički odsjek PD Zagreb na području Komne i Triglavskih jezera, za vrijeme od 20. IV. do 28. IV. o. g. Komisija za alpinizam Planinarskog saveza Hrvatske dala je za ovaj tečaj pomoći od 20.000 dinara. Učestvovalo je 10 tečajaca iz AO Zagreba, 1 tečajac iz AO Velebita i jedan iz AO Željezničara. Voda tečaja bio je naš instruktor-alpinista Mirko Zagaša.

Tečaj je, zahvaljujući povoljnim snježnim prilikama potpuno uspio. Izvršeni su skijaški usponi na Kal, Lanževicu (2003 m), Krn (2348), Veliki Kuk (1836), Podrnu Goru (2050), Veliki i Mali Bogatin (2008).

ALPINISTIČKA ŠKOLA

Želeći upoznati šire slojeve planinara sa alpinizmom pristupa Alpinistički odsjek Planinarskog društva Zagreb održavanju jednomjesečne alpinističke škole. U školu će se primiti 30 drugova i drugarica iz svih Planinarskih društava na području grada Zagreba. Teoretska nastava održavati će se svaki četvrtak u 20 sati; otvorenje škole biti će 7. lipnja, a praktične vježbe održavati će se svake nedelje na Okiću.

M. Z.

KOMISIJA ZA IZDAVAČKU DJELATNOST PSH

donjela je na svojoj posljednjoj sjednici slijedeći zaključak:

Zbog poskupljenja papira na svjetskom tržištu i s tim u vezi provođanjem skrajnje štednje papirom, naš Savez ne će izdavati brošure, već po jednu knjigu godišnje većeg opsega za planinarsku biblioteku. Izдавanjem većeg broja brošura, koje su bile u pripremi neracionalno biše trošio papir, a da time ne bi mnogo doprinijeli obogaćivanju pla-

ninarske literature, pogotovo zato, što se kod nas planinarstvo ne nalazi u početnoj fazi.

Iznimno od ovog zaključka uskoro će izići iz štampe brošura »Orijeнтacija i čitanje kartata« sa bogatom opremom, koja je u vezi s vanarmijskim odgojem planinara. Krajem ovoga mjeseca ulazi u štampu planinarska special-karta »Gorski Kotar« u bojama sa najnovijim podacima. Polovinom mjeseca kolovoza također ulazi u štampu knjiga »Priručnik za planinare i alpiniste«. Knjiga će biti ilustrirana, imati će oko 300 stranica a obuhvatiti će slijedeći sadržaj: Predgovor, Razvoj planinarstva i alpinizma, O planinama, O planinaru, O vremenu, Kretanje u planinama, Opasnosti, Tehnika penjanja, Usponi u snijegu i ledu, Visokogorsko skijanje, Prva pomoć i Pregled nazivoslovija. Svakid od ovih dijelova biti će razrađen u manje, pa će tako na pr. dio »O planinama« imati otprilike ove podnaslove: Općenito o planinama, Boranje, spuštanje i izađanje gorja, Vulkanji, Djeđovanje smrzavanja, Djeđovanje ledjenjaka i potoka, Djeđovanje atmosferskih pojava i djeđovanje živih bića, Kemijsko djeđovanje i t. d.

U vezi sa najavljenom »Planinarskom bibliotekom« sada se vrše pripreme za prvi svezak te biblioteke i to za knjigu »Medvednica«, koja će svestrano obraditi tu veoma zanimljivu planinu, o kojoj velik broj planinara malo zna, osim što poznava mali broj puteva po njoj. Daljni svesci predstavljali bi knjige o našim najvećim i najzanimljivim masivima.

OSNOVANO JE PD CESARGRAD U KLANJCU

15. svibnja o. g., i to kao pedeseto društvo u Hrvatskoj.

U zajednici sa lovačkim društvom izvršili su predradnje za gradnju doma pod Cesargradom i nabavili građevni materijal iz vlastitih sredstava, koja su ostvarili sabirnom akcijom i priredbama. Naš će Savez pomoći izgradnju doma, uz male izmjene dosadašnjeg projekta. Članovi društva obvezali su se, da će do kraja srpnja o. g. izgraditi dom.

Ovu akciju planinara Klanjca svesrdno podupire kotarsko i partijsko rukovodstvo.

NOVOOSNOVANI ALPINISTIČKI ODSJECI

U Karlovcu osnovan je Alpinistički odsjek i broji za sada deset članova sa predsjednikom drugom Zlatkom Kramarićem.

U Koprivenici je također osnovan Alpinistički odsjek sa dvanaest članova, kojemu je na čelu drug Stjepan Kranjec.

DIE ALPEN — LES ALPES

br. 4-1951 donosi između ostalog zanimljiv članak Henry Vallottona o putovanju kroz švedsku Laplandiju i opisuje zemlju u kojoj živi 8500 Laplandana, od kojih su 3000 nomadi. Članku su priložene veoma lijepo slike švedske Laplandije i jedna karta.

U ovom broju završava Karl Suter iz Züricha svoj opis o silnom i prostranom gorskom masivu Hoggaru, koji se nalazi usred Sahare i o stanovnicima tih planina ratobornim Tuaregima.

Fotografije svih planina Hoggara najfantastičnijih oblika, dočaravaju surovu divljinu toga kraja.

Ovaj broj također donosi obavijest o zajedničkom zaključku slovenskih, austrijskih i talijanskih planinara, da podignu u Trenti spomen-ploču Dru Juliusu Kugy-u.

ŠTETE OD LAVINA

u Švicarskoj u mjesecu siječnju i veljači o. g. iznose u brojkama 92 mrtva čovjeka, 530 glava krupne i sitne stoke, 894 srušene kuće, 165 oštećenih kuća, 750 ha oborenog šuma i 2593 ha zasute obradene zemlje.

ÖSTERREICHISCHE ALPEN- ZEITUNG

dvobroj siječanj—veljača 1951. posvećen je velikom pioniru alpinizma u Julijskim Alpama dru Juliusu Kugy-u, čiju sliku donosi, u prilogu, na prvoj strani, uz slijedeće članke: Dr. Paul Kaltenegger — Uspomeni dra J. Kugy-a, Dr. H. Koenig-Rütschi — Švicarske uspomene na dra J. Kugy-a, W. Flair — Dr. Kugy — ein Mensch und die Berge, Pjesma dra R. Höschla — »Scabiosa Trenta«, Julius Kugy i Thomas Maischberger i t. d.